

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

**VÝZNAM ODBORNÉHO VYJÁDŘENÍ A
ZNALECKÉHO POSUDKU PRO POTŘEBY
TRESTNÍHO ŘÍZENÍ**

Zdenka Svobodová

2013

PLZEŇ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Význam odborného vyjádření a znaleckého posudku pro potřeby trestního řízení vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

28.3.2013

Zdenka Svobodová

Dovolila bych si na tomto místě poděkovat vedoucímu mé diplomové práce prof. Ing. Miroslavovi Rybářovi, DrSc. za připomínky, které mi byly inspirací při zpracování zvoleného tématu. Dále také paní Tereze Vu, která mi pomohla s překladem resumé do anglického jazyka.

Zdenka Svobodová

OBSAH

Úvod	9
1. Historický exkurz – význam znaleckého zkoumání v trestním řízení.....	11
2. Obecné vymezení důkazních prostředků v trestním řízení.....	14
2.1 Dokazování a další související pojmy	14
2.2 Základní zásady důkazního práva	17
2.3 Předmět a rozsah dokazování	20
2.4 Fáze dokazování	22
3. Způsoby vyjádření odborných znalostí	25
3.1 Způsob ověřování odborných znalostí	26
3.2 Konzultace	29
3.3 Odborné vyjádření.....	30
3.4 Znalecký posudek	33
3.5 Kriminálně-technická expertiza	35
4. Znalec.....	36
4.1 Pojem a předpoklady výkonu	36
4.2 Práva a povinnosti znalce	39
4.3 Seznamy znalců	40
4.4 Obory znalecké činnosti	42
4.5 Znalecký ústav	44
5. Znalec v trestním řízení.....	47
5.1 Opatření o přibrání znalce.....	47
5.2 Obligatorní přibrání znalce	51

5.3	Fakultativní přibrání znalce.....	54
6.	Znalecký posudek – činnost znalce	57
6.1	Příprava znaleckého posudku	57
6.2	Vypracování znaleckého posudku.....	58
6.3	Výslech znalce	60
6.4	Revizní znalecký posudek a posudek předložený obhajobou.....	61
6.5	Hodnocení znaleckého posudku	63
7.	Odpovědnost znalce	67
7.1	Nedodržení lhůt a porušení povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti.....	68
7.2	Věcně nesprávný a neúplný znalecký posudek.....	69
7.3	Nedodržení formálních náležitostí a další přestupky	70
7.4	Trestný čin – Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek	71
8.	Znalecké posudky a jejich význam pro trestní řízení	73
9.	Odměna znalce.....	76
9.1	Vyúčtování znalcem	76
9.2	Úprava výše odměny orgánem činným v trestním řízení	77
9.3	Posouzení výše sazeb v současném tržním prostředí	79
10.	Znalci v mezinárodním prostředí – posouzení právních otázek, princip „iura novit curia“ - Německo vs. Švýcarsko.....	80
	Závěr	83
	Resumé	85
	Přílohy	87
	Seznam použité literatury a jiných pramenů	95
	Monografie	95
	Odborná periodika.....	96
	Internetové články.....	97

Právní předpisy	98
Nálezy Ústavního soudu	98
Ostatní prameny.....	98

ÚVOD

Počáteční řádky této diplomové práce bych ráda věnovala objasnění příčin, které mě vedly k volbě tématu „Význam odborného vyjádření a znaleckého posudku pro potřeby trestní řízení“. Jak velký význam mají pro trestní řízení v různých trestních věcech znalecké posudky a odborná vyjádření, mi odhalila má desetiletá praxe, během které jsem měla možnost prověřovat a vyšetřovat trestné činy proti životu a zdraví, proti majetku a v posledních letech zejména trestné činy hospodářské. Jen ve velmi málo případech bylo možné věc předložit státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby, aniž by byl v přípravném řízení přibrán znalec k zodpovězení odborných otázek důležitých pro trestní řízení. S případy, kdy se státní zástupce vykonávající ve věci dozor spokojil s odborným vyjádřením, jsem se setkala velmi zřídka. Do nedávna jsem na tuto problematiku nahlížela pouze z pozice orgánu činného v trestním řízení (policejní orgán). Poté, co byla znalcem jmenována osoba mně blízká, manžel, otevřel se mi pohled na tuto instituci z jiného úhlu. Nejen o své postřehy bych se ráda podělila v této diplomové práci.

Téma zabývající se vlivem odborného vyjádření a znaleckého zkoumání na trestní řízení bylo, je a bude rozebíráno jednak subjekty podílejícími se na zákonodárné činnosti, jednak samotnými znalci, v neposlední řadě orgány činnými v trestním řízení, ale také advokáty. Je zřejmé, že otázka znalecké činnosti a odborných vyjádření byla podrobena detailnímu rozboru mnoha erudovaných odborníků v nesčetně publikacích. Objevit v této oblasti dosud nezodpovězenou otázku, či snažit se přijít s novým pohledem na věc, je téměř nemožné. Cílem této práce je pokusit se z různých pohledů osvětlit význam a důležitost odborného vyjádření a znaleckého posudku jako důkazních prostředků a upozornit na nepříznivé a těžce napravitelné následky, které mohou nastat vlivem nekritického přístupu k nim. Rovněž jsou uvedeny cesty, kterými lze především chyby znalců ve zpracovávaných znaleckých posudcích eliminovat. Odbornému vyjádření je v této diplomové práci věnována menší pozornost, a to vzhledem k rozsahu materie. V následujícím odstavci je stručně nastíněn obsah diplomové práce.

Po krátkém historickém exkurzu bude pozornost věnována vymezení základních pojmů a principů dokazování v trestním řízení. Poté se zaměříme na základní rozdíly mezi konzultací, odborným vyjádřením a znaleckým posudkem. Jen zcela okrajově se zmíníme o kriminalisticko-technických expertizách. Celá jedna kapitola bude věnována osobě znalce, podmínkám jeho jmenování a nezapomeneme ani na znalecké ústavy. Zmíníme se také o věcném záměru zákona o zapsaných znalcích a o tolik očekávaných změnách, které by mohl přinést. Od zákona o znalcích a tlumočnících se přesuneme do trestního řízení a soustředíme se na obligatorní a fakultativní přiřazení znalců. Po připomenutí náležitostí zadání znaleckého úkolu, se postupně dostaneme k meritu této diplomové práce, kterým je znalecký posudek jako důkaz v trestním řízení. Provedení tohoto důkazu je zmapováno od jeho přípravy přes písemné zpracování znaleckého posudku, výslech znalce, až po odstranění vad revizním posudkem. Jako poslední fáze je uvedeno hodnocení tohoto důkazu orgánem činným v trestním řízení. Není opomenuta ani odpovědnost znalce za vadné znalecké posudky. Této problematice je věnována celá 8. kapitola. Významu znaleckých posudků pro trestní řízení při objasňování trestných činů, s nimiž jsem se setkala ve své praxi, bylo rovněž vyčleněno pár řádků. Domnívám se, že bylo vhodné začlenit také pasáž zaměřenou na odměňování znalců, neboť již deset let neupravována výše odměny, má zcela jistě vliv na kvalitu znaleckých posudků. Jen pro představu je zmíněno postavení znalců ve Švýcarsku a Německu a význam znaleckých posudků dotýkajících se právních otázek v těchto zemích.

Pořadí a označení některých kapitol bylo oproti původnímu zadání upraveno v zájmu zachování přehlednosti.

1. HISTORICKÝ EXKURZ – VÝZNAM ZNALECKÉHO ZKOUMÁNÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Význam znaleckého posudku jako důkazu v trestním řízení se v průběhu společenského vývoje neustále měnil, stejně jako jednotlivé způsoby dokazování. Nyní nahlédneme do historického vývoje dokazování v Čechách. Ve středověku soudy svá rozhodnutí opíraly o racionální i iracionální důkazy. Těmi racionálními byly i v současné době využívané výslechy svědků, věcné a listinné důkazy, ohledání. Hojně však byly aplikovány iracionální důkazní prostředky, kterými byly ordály (boží soudy), tortura (právo útrpné) a přísaha. Nejvyšší důkazní síla byla přiznána zápisům v zemských deskách. Tyto byly nezpochybnitelné. Mezi hlavní principy středověkého inkvizičního procesu patřila zásada „confessio corona probationum“, tedy doznání je korunou důkazu.¹

První samostatný trestní zákoník vydal pro české země Josef I. v letech 1707 – 1708. Tento kodex však nepřinesl žádné zásadní změny. Šlo o unifikaci trestního řízení před všemi typy soudů. V letech 1768 – 1769 vydala Marie Terezie jednotný rakousko-český zákoník. Tento zákoník ovládly zásady presumpce viny a zákonná důkazní teorie. Podstatou zákonné důkazní teorie je předem vymezená důkazní síla jednotlivých důkazů. Nejvyšší byla přiznána výslechu na mučidlech. Sláva tohoto důkazního prostředku však záhy pominula. V roce 1773 bylo jeho používání zakázáno interně a v roce 1776 oficiálně. Výslech na mučidlech byl zakázán společně s ordály, které byly v tomto období používány již zřídka.²

V roce 1788 byl Josefem II. vydán první samostatný trestní hrdelní řád. Trestní řízení mělo i nadále inkviziční povahu a bylo tedy tajné a písemné. S torturou a procesní přísahou již však v důkazní oblasti počítáno nebylo.

¹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 176 - 182. ISBN 978-807-3801-274.

² VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 507. ISBN 978-807-3801-274.

Zavádí zásadu nullum crimen sine lege.³ Trestní hrdelní řád Josefa II platil až do roku 1803, kdy byl vydán nový trestní řád vycházející ze stejných zásad.

Změny přinesl porevoluční trestní řád z roku 1850. Byla ukončena éra inkvizičního procesu, který byl vystřídán procesem obžalovacím, ústním a veřejným. Platily zásady materiální pravdy, volného hodnocení důkazů, byla zřízena instituce státních zástupců, co by veřejných žalobců. Tento předpis byl v roce 1853 nahrazen novým trestním řádem. Ten představoval návrat k tajnému a písemnému procesu. Po dvaceti letech došlo trestním řádem z roku 1873 k obnovení zásad trestního řádu z roku 1850. Právě v tomto právním předpise byl poprvé jako důkazní prostředek zakotven znalecký posudek. Do té doby byla osoba znalá odborné problematiky v postavení svědka.⁴

Komplexní úpravu znalecké činnosti na území České republiky přinesl až rok 1939. Vláda vydala nařízení č. 269/1939 Sb. o seznamech stálých soudních znalců. Zákonnou úpravu přinesl až rok 1949, kdy byl vydán zákon č. 167/1949 Sb. o stálých přísežných znalcích a tlumočnicích. Předmětem uvedeného zákona byla úprava a dohled na činnosti znalců a tlumočnicků poskytujících své služby v soudních a jiných řízeních. Pohled na znalce, coby pracovníky socialistických organizací, kteří odbornou problematiku osvětlují před soudem při plnění svých pracovních úkolů, přinesl zákon č. 47/1959 Sb. o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků a jeho prováděcí vyhláška č. 193/1959. Úroveň znaleckých posudků byla naprosto nedostačující. V roce 1967 vystřídal tyto předpis do současné doby platící zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, k jehož provedení byla vydána Vyhláška ministra spravedlnosti č. 37/1967. Znalecká činnost byla do roku 1989 svěřena pouze do rukou vědeckých ústavů, veřejných vysokých škol a státních institucí. Jmenování znalců fyzických osob přineslo až polistopadové období.⁵

³ SOLNAŘ, V. *Trestní právo hmotné*. Praha: Nakladatelství Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947, s. 25.

⁴ KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. Brno: Nakladatelství Čs. Akademického spolku Právnicků, 1930, s. 6,8.

⁵ Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Dostupné na:

Krátce se podíváme na vývoj pohledu na postavení znalce v trestním řízení a na přístup k důkazu znaleckým posudkem. V 19. století bylo na znalce nahlíženo, coby na pomocníka soudce. Některými teoretiky byl znalec označován za „zvětšovací sklo v ruce soudce“. Nastupující pozitivistická škola přiznala znalci daleko silnější postavení. Na znalce bylo nahlíženo jako na osoby, které se společně se soudci podílejí na výkonu rozhodovací pravomoci. Volné hodnocení znaleckých posudků nebylo dle některých představitelů pozitivistické školy vůbec přípustné. Znalecký posudek byl pro soudce závazným. Současná právní nauka se k těmto názorům nepřiklání. Znalecký posudek je jako každý jiný důkaz ze strany soudce podroben volnému hodnocení. Znalec není pomocníkem ani soudce, ani stran trestního řízení a už vůbec se nemůže podílet na rozhodování, které náleží pouze do rukou orgánu činných v trestním řízení.⁶

<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318789>, http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc > s. 2.[cit. 2013-03-01].

⁶ MUSIL, J. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010, roč. 42, č. 3. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>> [2013-03-02]

2. OBECNÉ VYMEZENÍ DŮKAZNÍCH PROSTŘEDKŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

2.1 Dokazování a další související pojmy

V úvodních kapitolách diplomové práce bude pozornost zběžně věnována dokazování, jakožto základnímu a ústřednímu pojmu, a dalším problematikám s ním souvisejícím. Společné otázky dokazování v trestním řízení jsou upraveny v hlavě páté zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ale také v dalších ustanoveních trestního řádu.

Jak se můžeme dočíst téměř v každé související publikaci, dokazování patří vedle rozhodování mezi nejdůležitější fáze trestního řízení. Cílem dokazování je poznání objektivní reality, získání poznatků o skutečnosti nastalé v minulosti, kterou orgány činné v trestním řízení samy nepozorovaly. Jde o nalézání odpovědí na otázky, zda se stal skutek, zda skutek je trestným činem, kdo jej spáchal, jaké okolnosti umožnily či vedly k jeho spáchání.⁷

Dokazování lze definovat jako zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, směřující k poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí ve věci samé.⁸ Je to jediný způsob, kterým jsou si orgány činné v trestním řízení schopny obstarat skutkový podklad pro své rozhodnutí.⁹

Předmětem důkazu je skutečnost, která má být zjištěna. K jejímu poznání slouží důkazní prostředek, neboli procesní činnost subjektu dokazování, případně nástroj k získání přímého poznatku. Přímý poznatek orgánu činného v trestním řízení o existenci či neexistenci určité okolnosti, která se má dokazovat, je pak důkazem v procesním smyslu. Nositelem či pramenem důkazu může být věc (důkaz ohledáním věci či přečtením listiny) nebo osoba

⁷ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 349. ISBN 978-80-87212-92-9.

⁸ Dostupné na: <old.cak.cz/assets/dokazovani-v-trestnim-rizeni.ppt> [cit. 2013-02-25].

⁹ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PŮRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck, 2002, s. 559. ISBN 80-7179-634-4.

(důkaz výpovědí, důkaz ohledání osoby).¹⁰

Důkazy teorie trestního práva člení dle různých hledisek:

- a) Dle vztahu k předmětu obvinění na usvědčující (svědčící proti obviněnému) a vyvinující (ve prospěch obviněného, přičemž ho mohou zbavovat viny úplně nebo jeho vinu zeslabovat).
- b) Dle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti k této skutečnosti na původní (výpověď svědka, kterým sám pozoroval jednání pachatele) a odvozené (výpověď svědka, který slyšel o tom, jakého jednání se pachatel dopustil).
- c) Dle vztahu k dokazované skutečnosti na přímé (výpověď svědka, který spáchání trestného činu sám pozoroval) a nepřímé – tzv. indicie (na vražedné zbrani se nacházejí otisky prstů pachatele). K prokázání dokazované skutečnosti však nepostačí jeden nepřímý důkaz. Vyžaduje se, aby nepřímé důkazy ve svém souhrnu vytvořily „logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících nepřímých důkazů, které vcelku shodně a spolehlivě dokazují skutečnosti, které jsou v takovém příčinném vztahu k dokazované skutečnosti, že z nich je možno vyvodit jen jediný závěr a současně vyloučit možnost jiného závěru.“¹¹

Odpověď na otázku jakým subjektům je dokazování v trestním řízení svěřeno najdeme především v ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu. Kromě orgánů činných v trestním řízení¹², se na dokazování mohou podílet strany trestního řízení, ke kterým patří především ten, proti němuž se trestní řízení vede, dále pak zúčastněná osoba a poškozený. V řízení před soudem má postavení strany též státní zástupce a společenský zástupce.¹³ Konečně nesmíme

¹⁰ RŮŽEK, A., a kol., *Československé trestní řízení*. 1. vydání Praha: PANORAMA, 1982, s. 142 - 145.

¹¹ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck, 2002, s. 580. R 38/1968-IV. ISBN 80-7179-634-4.

¹² Ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Ustanovení § 12 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

opomenout, že vliv na dokazování mohou mít i ostatní osoby. Takovou „ostatní osobou“ je např. znalec, jenž je oprávněn navrhnout provedení takových důkazů, které jsou nezbytné ke zpracování znaleckého posudku.

Jednotlivé orgány činné v trestním řízení však mohou dokazování provádět pouze v těch stádiích trestního řízení, v nichž jim je toto oprávnění vymezeno a přiznáno zákonem. Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. určila, že dokazování má být prováděno především v řízení před soudem a omezila tedy rozsah dokazování v řízení přípravném.

Opatřování důkazů před zahájením trestního stíhání je spíše výjimkou a připadá v úvahu pouze, pokud jde o neodkladné či neopakovatelné úkony (např. ustanovení § 158a trestního řádu), dále také v případě záznamů získaných při použití operativně pátracích prostředků.

Po postupu dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu, tedy po zahájení trestního stíhání, je dokazování zaměřeno na získání takového skutkového podkladu, který bude dostačující pro rozhodnutí státního zástupce o podání či nepodání obžaloby, návrhu na potrestání, či jiného alternativního vyřízení věci formou odklonu (např.: podmíněné zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 trestního řádu).

Vrcholem dokazování je hlavní líčení konané před prvoinstančním soudem. Státní zástupce má v řízení před soudem povinnost opatřovat a následně se souhlasem či na výzvu předsedy senátu provádět důkazy podporující obžalobu. Vyhledávat, navrhnout a předkládat důkazy je právem nikoliv povinností strany obhajoby.¹⁴ Role policejního orgánu při dokazování v řízení před soudem je omezena pouze na opatření jednotlivého důkazu, pokud je o jeho opatření požádán předsedou senátu. Policejní orgán je pak povinen žádosti urychleně vyhovět.¹⁵

Již výše zmíněná novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. se promítla

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 365. ISBN 978-80-87212-92-9.

¹⁵ Ustanovení § 183 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

i do odvolacího řízení. Posílení apelačních prvků v rozhodování odvolacího soudu předpokládá také širší možnost dokazování prováděného soudem v druhém stupni. Dokazování je zde směřováno k opatření pokladů důležitých pro rozhodnutí o odvolání. Může provést důkazy, které již byly v hlavním líčení provedeny, ale i takové, které doposud provedeny nebyly.¹⁶ Nesmí jít o rozsáhlé a obtížně proveditelné dokazování, které by ve své podstatě nahrazovalo řízení před soudem prvního stupně. Při provádění důkazů se pak uplatní pravidla pro dokazování u hlavního líčení soudu prvního stupně.¹⁷

V řízení o mimořádných opravných prostředcích a ve vykonávacím řízení se dokazování provádí velice zřídka, a to jen v rozsahu potřebném pro rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku, či pro rozhodnutí souvisejícím s pravomocně skončeným trestním stíháním.

2.2 Základní zásady důkazního práva

Mezi prameny důkazního práva v trestním řízení bezesporu patří Listina základních práv a svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Tyto normy vytyčují mantinely pro orgány činné trestní řízení, které nemohou při vyhledávání, opatřování a provádění důkazů překročit. Nejzákladnějším pramenem je pak samozřejmě zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). Pro dokazování mají zásadní význam tyto zásady:

- 1.) Zásada materiální pravdy zakotvena v ustanovení § 2 odst. 5 tr. řádu.
- 2.) Zásada vyhledávací zakotvena v ustanovení § 2 odst. 5 tr. řádu.
- 3.) Zásada presumpce neviny zakotvena v ustanovení § 2 odst. 2 tr. řádu.
- 4.) Zásada bezprostřednosti zakotvena v ustanovení § 2 odst. 12 tr. řádu.

¹⁶ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 568. ISBN 80-7179-634-4.

¹⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. II.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 1621. ISBN 80-7179-634-4.

- 5.) Zásada ústnosti zakotvena v ustanovení § 2 odst. 11 tr. řádu.
- 6.) Zásada volného hodnocení důkazů zakotvena v ustanovení § 2 odst. 6 tr. řádu.
- 7.) Zásada přiměřenosti zakotvena v ustanovení § 2 odst. 4 tr. řádu.¹⁸

Zásadu materiální pravdy, neboli zásadu zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, do našeho trestního řádu přinesla novelizace zák. č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád. Tuto zásadu zákonodárce zakotvil do stejného ustanovení (§ 2 odst. 5 trestního řádu) společně se zásadou vyhledávací, která konkretizuje zásadu oficiality (orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti). Smyslem uvedených zásad je povinnost orgánů činných v trestním řízení stejně pečlivě vyhledávat, opatřovat a provádět důkazy svědčící jak ve prospěch, tak v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede (obviněný, obžalovaný), o nichž nejsou důvodné pochybnosti, a to v takovém rozsahu, aby byly dostatečným podkladem pro správné a spravedlivé rozhodnutí ve věci.¹⁹ Se zásadou vyhledávací souvisí tzv. nesporné skutečnosti, tedy skutečnosti, na kterých se strany shodnou. Takové skutečnosti nemusí být předmětem dokazování.²⁰

Z pochybností těží obžalovaný, neboť pak se uplatní zásada „in dubio pro reo“. Povinnost prokazovat vinu obžalovaného takovým způsobem, aby o ní nebyly žádné pochybnosti, nese veřejná žaloba tedy státní zástupce. Osoba, proti níž se řízení vede, není povinna svou nevinu prokazovat, její součinnost při dokazování je právem nikoliv povinností. Pokud není její vina prokázána, hledí se na ní jako na osobu nevinou. Tímto jsme si ve stručnosti vyložili zásadu presumpce nevinu.

Způsob provádění důkazů rámcově vymezují zásady bezprostřednosti a ústnosti, které souvisí s přenesením těžiště dokazování do řízení před soudem. Soud může své rozhodnutí o vině a trestu opřít pouze

¹⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 354. ISBN 978-80-87212-92-9.

¹⁹ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 22. ISBN 80-7179-634-4.

²⁰ Ustanovení § 314b odst. 2 a § 314d odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

o důkazy, které byly provedeny před ním, rozhoduje tedy na základě bezprostředního dojmu z provedeného řízení. V zájmu zachování zásady bezprostřednosti je nutné zajistit, aby se hlavního líčení, veřejného i neveřejného zasedání od počátku až do jeho konce zúčastnili všichni členové senátu. Dalšími pravidly jsou: pravidlo nezměnitelnosti senátu příslušného k projednání dané věci a pravidlo nepřerušitelnosti soudního jednání. Pro vyřešení situace vzniklé z důvodu nemožnosti účasti soudce při dalších fázích jednání, např. kvůli nemoci zákonodárce, zavedl institut náhradního soudce.²¹ Výjimky z této zásady upravuje např.: ustanovení § 54 trestního řádu (dožádání), ustanovení § 314e trestního řádu (trestní příkaz).

Zásada ústnosti říká, že soud rozhoduje na základě důkazů provedených ústně (ústní vyhlášení rozsudků, přečtení obsahu listin, kterými se provádí důkaz, apod.).²²

Další zásadou je zásada volného hodnocení důkazů. Hodnocení důkazů je závěrečnou fází procesu dokazování a dochází k němu ve všech stádiích trestního řízení. Trestní řád v žádném ze svých ustanovení neupravuje vodítka pro posuzování důkazní síly, míry věrohodnosti jednotlivých důkazů. Zákon nepřikládá zvláštní význam ani doznání obviněného. Nesmí být však přihlédnuto k důkazu, který byl získán nezákonným způsobem. Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy z hlediska závažnosti, zákonnosti a pravdivosti podle svého vnitřního přesvědčení, a to každý samostatně a následně v jejich vzájemné souvislosti, přičemž přihlíží ke všem okolnostem případu. V žádném případě nejde o projev libovůle. Meze této činnosti určují zákony a mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu ČR. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost své vnitřní přesvědčení řádně odůvodnit. V rozhodnutí je nutné uvést, které skutečnosti se považují za prokázané, o které důkazy jsou skutková zjištění opřena a jakými úvahami se orgán činný v trestním řízení při hodnocení důkazů řídil,

²¹ Ustanovení § 197 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²² ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 34 - 35. ISBN 80-7179-634-4.

rovněž se musí vypořádat s návrhy obhajoby.²³ V případě, že provedení určitého navrženého důkazu považuje orgán činný v trestním řízení za nadbytečné, je nutné, aby tento svůj závěr odůvodnil. V případě, že se navrženým důkazem v odůvodnění rozhodnutí vůbec nezabývá, hovoříme o tzv. opomenutých důkazech. „Ústavní soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že do kategorie "opomenuté důkazy" lze zařadit i procesní situace, v nichž bylo účastníky řízení navrženo provedení konkrétního důkazu, přičemž návrh na toto provedení byl soudem bez věcně adekvátního odůvodnění zamítnut, eventuálně zcela opomenut, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o něm ve vztahu k jeho zamítnutí nebyla zmínka buď žádná, či toliko okrajová a obecná, neodpovídající povaze a závažnosti věci.“²⁴ Tím, že orgány trestního řízení nevěnují pozornost důkazům navrženým stranami trestního řízení a náležitě se s nimi v odůvodnění nevypořádají, porušují právo na spravedlivý proces, který Ústavní soud označuje jako základ právního a demokratického státu.²⁵

Zásada přiměřenosti vyjadřuje požadavek plného šetření práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách při všech úkonech orgánů činných v trestním řízení, tedy i při dokazování. Zásada se výrazně projevuje v úpravě operativně pátracích prostředků, která výslovně stanoví, že při jejich užití mohou být práva a svobody omezeny jen v nezbytně nutné míře.

2.3 Předmět a rozsah dokazování

Oblast skutečností, které mají být v trestním řízení objasněny, označujeme jako předmět dokazování. Dokazují se nejen skutečnosti, které jsou nutné pro rozhodnutí ve věci samé, ale také skutečnosti, které odůvodňují postup orgánů činných v trestním řízení (např. odročení), dále pak okolnosti, které ke spáchání trestné činnosti vedly, které její spáchání umožnily a konečně

²³ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 26 - 27. ISBN 80-7179-634-4.

²⁴ Nález Ústavního soudu – II. Senátu č. II. ÚS 262/04 ze dne 8.11.2006.

²⁵ KLÍMA, K. et al.: *Praktikum českého ústavního práva*. 3. vydání Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 508 – 513. ISBN 978-80-7380-173-1.

okolnosti rozhodné pro posouzení nároku na náhradu škody.²⁶

Zákonodárce předmět dokazování demonstrativně vymezuje v ustanovení § 89 odst. 1 trestního řádu. Předně se orgán činný v trestním řízení musí zabývat otázkou, zda se vůbec skutek stal a zda naplňuje všechny znaky skutkové podstaty trestného činu popsané ve zvláštní části trestního zákoníku. Zjišťuje, zda zde nejsou okolnosti vylučující protiprávnost, zda osoba, která trestný čin spáchala je osobou trestně odpovědnou, a to jak z hlediska věku, tak z hlediska přičetnosti. Dokazováním musí být potvrzena také totožnost obviněného a v případě trestného činu, jehož znakem skutkové podstaty je speciální či konkrétní subjekt, je nutné prokazovat i tuto skutečnost. Také pluralitní forma trestné činnosti nemůže být pominuta. Konečně není možné nezpomenout na okolnosti vylučující trestnost – účinná lítost, promlčení, milost. Pozornost musí být věnována skutečným majícím vliv na rozhodnutí o uložení opatření proti obviněnému, tedy dosavadnímu způsobu života, pohnutce činu, přitěžujícím, polehčujícím okolnostem.

Pro rozhodnutí o nároku na náhradu škody je potřeba dokazovat výši a povahu škody. Nárok poškozeného a výše škody zjištěné v průběhu trestního řízení se může lišit.

V případě okolností majících vliv na postup řízení lze hovořit zejména o důvodech přerušení trestního stíhání, odročení hlavního líčení, apod.²⁷

Množství a kvalita důkazů jsou ukazatelé rozsahu dokazování. Rozsah dokazování nelze stanovit paušálně, není možné vytvořit jakýsi model, nelze uvést přesně kolik a jakých důkazů je potřeba k rozhodnutí ve věci, k rozhodnutí o vině a o uložení určitých opatření vůči obviněnému. Rozsah dokazování je tedy velice individuální a odlišný případ od případu. Různí se také v jednotlivých etapách trestního řízení, o čemž již byla zmínka výše.

²⁶ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 368. ISBN 978-80-87212-92-9.

²⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 564 – 565. ISBN 80-7179-634-4.

Stanovení kvalitativních a kvantitativních parametrů dokazování je v rukou každého orgánu činného v trestním řízení, který dokazování v jednotlivých fázích trestního řízení provádí.²⁸

2.4 Fáze dokazování

Proces dokazování se rozpadá do několika fází. Prvotním úkolem je vyhledání důkazů, následuje provedení a procesní zajištění důkazů, jejich prověření a celý postup končí hodnocením.

Vyhledání důkazů není záležitostí, které se věnují pouze orgány činné v trestním řízení. Vyhledat důkazy mohou také strany trestního řízení. S odkazem na zásadu vyhledávací, o níž je pojednáno výše, však v případě orgánů činných v trestním řízení hovoříme o povinnosti, kdežto v případě stran jde o právo.²⁹ Způsobů vyhledání důkazů je celá řada. Často jsou využívány operativně pátrací prostředky, jejichž úprava se stala součástí trestního řádu novelizací z roku 2001.³⁰ Hojně jsou orgány trestního řízení využívány instituty sledování osob či věcí, odposlech a záznam telekomunikačního provozu. Použití agenta je vzhledem k podmínkám, jež zákonodárce pro jeho povolení stanovil, zřídka využívaným prostředkem získání důkazů. Až rutinním nástrojem vyhledávání důkazů bylo donedávna vyžadování údajů o skutečněném telekomunikačním provozu, jelikož je bylo možno získat v trestním řízení vedeném pro jakýkoliv trestný čin. V souvislosti s novelizací trestního řádu zákonem č. 273/2012 Sb.³¹ došlo k omezení možnosti využití tohoto ustanovení tím, že zákonodárce taxativně stanovil trestné činy, pro něž je trestní řízení vedeno a v jehož rámci lze tedy tento důkazní prostředek využít. Hlavním důvodem pro změnu byla ochrana soukromí, neboť do této sféry bylo velmi často a bezdůvodně zasahováno.

²⁸ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 368. ISBN 978-80-87212-92-9.

²⁹ Vyjma státního zástupce, který je sice v řízení před soudem stranou, ale je zároveň veřejným žalobcem a předkládat důkazy podporující obžalobu je jeho povinností.

³⁰ Ustanovení § 158b až § 158f zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Novelou je reagováno na nálezy Ústavního soudu Pl.ÚS 24/11 ze dne 20. 12. 2011 o zrušení ustanovení § 88a trestního řádu uplynutím dne 30.9.2012.

Například v roce 2009 policisté adresovali soudům více než 280 tisíc žádostí o vydání příkazu ke zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu.³²

Jakmile je důkaz vyhledaný, následuje fáze jeho provedení a zajištění. Jedná se o procesní postup získávání informací důležitých pro trestní řízení z nositelů důkazů a jejich zaznamenání do protokolu. Jde o rozsáhlou problematiku, která je trestním řádem podrobněji upravena v ustanoveních zabývajících se jednotlivými důkazními prostředky.³³ Důkazy musí být provedeny tak, aby v souhrnu vedly ke zjištění materiální pravdy. Trestní řád neupravuje způsob zajištění a provedení důkazů v jednotlivých fázích trestního řízení odlišně, pro všechna stádia trestního řízení platí stejná pravidla.

Nezbytnou součástí procesu je prověření důkazů, jednak jednotlivě, jednak v souhrnu. Úkolem této etapy je odstranění rozporů mezi jednotlivými důkazy, zjištění vzájemných souvislostí – důkazy, případ, zhodnocení věrohodnosti nositele důkazu.³⁴

Prověření důkazů úzce souvisí s finální a nejpodstatnější částí dokazování, kterou je hodnocení. To je postaveno na zásadě volného hodnocení důkazů. Každý orgán činný v trestním řízení posuzuje před ním provedené důkazy z hlediska zákonnosti, závažnosti (příspěvek ke zjištění materiální pravdy) a pravdivosti, a to po pečlivém uvážení podle svého vnitřního přesvědčení. Zákonodárce nepřiznal žádnému důkazu prioritní postavení, pokud jde o jeho důkazní moc. Zhodnocení je zcela na orgánu činném v trestním řízení, jenž řízení právě vede. Jak již bylo zmíněno, způsob hodnocení jednotlivých důkazů musí být v rozhodnutí logicky a přesvědčivě odůvodněn a současně je třeba provedené důkazy detailně popsat. Obzvláště propracovaný musí být

³² Dostupné na: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/krimi/policie-prijde-od-rijna-o-moznost-sledovat-mobily_221689.html> [cit. 2013-02-25].

³³ RŮŽEK, A., a kol., *Československé trestní řízení*. 1. vydání Praha: PANORAMA, 1982, s. 150 – 151.

³⁴ VANTUCH, P. K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. *Trestní právo*. Roč. 15, (2011), č. 3, s. 25.

rozběr důkazů v případě jejich vzájemných rozporů. Na tomto místě je vhodné si uvědomit, že se neprolíná jen fáze prověřování a hodnocení důkazů, ale úzce provázány jsou všechny shora uvedené etapy dokazování.

Závěr této podkapitoly bude věnován neúčinným důkazům. Takovými jsou důkazy, které nebyly získány postupem dle trestního řádu, ale např. postupem dle zákona č. 283/1991 Sb. o Policii ČR. Rovněž sem zařadíme důkazy, při jejichž vyhledávání, provádění či zajišťování byl porušen právní předpis. Pokud v důsledku porušení právního předpisu trpí důkaz odstranitelnou vadou, jde o relativní neúčinnost. Nelze-li vadu zákonným způsobem odstranit, hovoříme o vadě absolutní.³⁵

Většinu výše probraných otázek promítneme na konkrétní důkazní prostředek, který je ústředním pojmem diplomové práce, tedy na znalecký posudek.

³⁵ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 381. ISBN 978-80-87212-92-9.

3. ZPŮSOBY VYJÁDŘENÍ ODBORNÝCH ZNALOSTÍ

Než přejdeme ke způsobům vyjádření odborných znalostí, dotkneme se okrajově důkazních prostředků. V ustanovení § 89 odst. 2 tr. řádu zákonodárce demonstrativně vyjmenovává důkazní prostředky (důkazy)³⁶ a zároveň stanovuje, že jako důkaz lze použít vše, co může přispět k dosažení cíle trestního řízení, kterým je zjištění materiální pravdy, získání podkladů pro rozhodnutí ve věci. Současně je zde stanovena podmínka spojitosti důkazu s řešeným případem a jeho schopnosti prokázat či vyvrátit dokazovanou skutečnost.³⁷ Jednotlivé důkazní prostředky mají v systému dokazování stejné postavení.

Jedním z demonstrativně uvedených důkazních prostředků je znalecký posudek. Znalecký posudek je společně s odborným vyjádřením nástrojem sloužícím k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, jestliže je k tomu potřeba odborných znalostí.³⁸ Od znaleckého posudku a odborného vyjádření je nutné odlišit konzultanta orgánu činného v trestním řízení, jehož úkolem je poskytnout orgánu činnému v trestním řízení odbornou pomoc při orientaci ve specifické problematice konkrétního případu. Právě rozdíly mezi jednotlivými výše uvedenými instituty se budeme zabývat v následujících podkapitolách. Poslední bod bude věnován kriminalisticko-technickým expertizám.³⁹ V úvodní podkapitole se soustředíme na způsob ověřování odborných znalostí znalců, osob podávajících odborné vyjádření a konzultantů.

³⁶ Důkazem může být výslech obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.

³⁷ BARTONÍKOVÁ, D., FRYŠTÁK, M. Znalecké zkoumání a písmoznalectví a jejich význam v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 10, č. 12, s. 346. ISSN 1213-5313.

³⁸ Ustanovení § 105 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s.283. ISBN 80-7179-362-0.

3.1 Způsob ověřování odborných znalostí

Velmi často diskutovanou otázkou je způsob ověřování odborných znalostí znalců, osob podávajících odborné vyjádření a konzultantů orgánů činných v trestním řízení, a to jednak při jmenování či při vyžádání odborného vyjádření nebo konzultace, jednak v průběhu znalecké a odborné činnosti.

Mechanismus kontroly odbornosti osob žádajících o jmenování znalcem je upraven v ustanovení § 16 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících. Hovoří se zde o sborech pro znalecké otázky, které mají být zřizovány v jednotlivých oborech, jejichž povaha to dovoluje, ministrem spravedlnosti. Stejnou pravomoc přiznává krajským soudům čl. 13 Směrnice Ministerstva spravedlnosti ČSR ze dne 15.2.1973, čj. 10/73 – kontr. odb., o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti. Kompetence obou sborů jsou však odlišné. Sbory zřizovány ministrem spravedlnosti fungují jako jeho poradní orgány. V jejich rukou je stanovení odborných předpokladů nutných pro jmenování znalcem, zvyšování kvalifikace znalců, vědecký výzkum obecných otázek znalecké činnosti. Splnění podmínek pro jmenování v konkrétních případech, jakož i následné kontroly znalecké činnosti jsou v kompetenci poradních sborů znalců zřízených krajskými soudy.⁴⁰ Dle prof. JUDr. Musila však *„tyto sbory pro znalecké otázky plní své úkoly nedostatečně, v mnoha oborech nebyly tyto sbory ani ustaveny, v jiných oborech je jejich aktivita nízká“*.⁴¹ Na ministerstvu spravedlnosti je v současné době zřízen pouze jeden jediný sbor, a to pro znalecké otázky z oboru písmoznalectví. Tento sbor má tři členy, které ustanovuje formou jmenovacího dekretu ministr spravedlnosti z řad znalců. Sbor se schází dle potřeby, zejména k projednání nových žádostí o jmenování znalcem. Přehled sborů pro znalecké otázky zřízených krajskými soudy tvoří přílohu č. 1 této diplomové práce. Pokusy dovědět se o konkrétní činnosti uvedených sborů více z internetových serverů však nebyly úspěšné. Na stránkách

⁴⁰ DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 68 - 74. ISBN 978-807-4001-482.

⁴¹ MUSIL, J. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010, roč. 42, č. 3. Dostupné na: < <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx> [2013-03-02].

www.justice.cz není o sborech pro znalecké otázky žádná zmínka. Požadované informace včetně přehledu sborů pro znalecké otázky zřízených krajskými soudy byly získány až na základě oslovení pracovníka Oddělení soudních znalců, tlumočnicků a znaleckých ústavů Odboru státního dohledu.

Šetření k jednotlivým žádostem a návrhům na jmenování znalců provádí krajské soudy, a to i tehdy je-li jmenování pro určitý obor vyhrazeno ministru spravedlnosti. Tomu jsou pak výsledky předávány.⁴² Ověřování splnění podmínek pro jmenování znalcem lze však považovat za zcela formální. Vychází se z listinných materiálů předložených subjektem žádajícím či navrhujícím jmenování a z aktuálních potřeb trhu (nedostatek znalců pro určitý obor). Krajské soudy následně pouze písemným dotazem ověří pravost předložených doporučení, hodnocení. Erudice znalců není ve většině oborů ověřována nezávislými odborníky. Uvedenou činnost by právě měly vykonávat sbory pro znalecké otázky zřizované krajskými soudy, které však, jak se podařilo zjistit, zřizovány pro značnou část oborů nejsou. Odbornost znalců hodnotí předsedové jednotlivých krajských soudů či ministr spravedlnosti, kteří tak činí na základě svého uvážení. Měřítkem je stupeň dosaženého vzdělání. Vyžaduje se vysokoškolské vzdělání, pokud pro daný obor existuje, případně další specializované studium. Roli hraje také délka praxe. Stanovení podmínek je v kompetenci sborů pro znalecké otázky. V oborech pro které sbory ustanoveny nejsou, je posuzování podmínek čistě v rukou předsedů krajských soudů a tento systém je zcela netransparentní a v rozporu se zásadou právní jistoty. Na portálu www.justice.cz lze pod záložkou Ministerstva spravedlnost dohledat odkazy na vymezení odborných podmínek pro jmenování znalců v oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady, dále pak ekonomika odvětví účetní evidence, rovněž v oboru doprava, zdravotnictví odvětví psychiatrie a ostatní odvětví. Tyto odkazy však nelze otevřít a seznámit se s jejich obsahem.

V České republice nedochází k žádnému průběžnému ověřování odborných

⁴² Ustanovení § 3 Vyhlášky ministra spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

znalostí znalce. Kontrola prováděná příslušnými subjekty se omezuje pouze na formální aspekty, jako je kontrola znaleckého deníku. Údaje o znalecké činnosti, které znalec do znaleckého deníku uvádí, však zcela nepochybně nemohou vést k odhalení jakýchkoliv nedostatků ve zpracovaném znaleckém posudku či k nedostatku erudice znalce.⁴³ O pochybení či o případném porušení povinností se tak příslušné orgány dovědí pouze na základě podané stížnosti. Ani tato však nemusí vést k adekvátní sankci. Jak uvádí ve svém článku Mgr. Kolářková „*S nadsázkou se dá říci, že v Česku platí zásada: Jednou znalec, navždy znalec.*“⁴⁴

Změnu v oblasti kontroly odbornosti navrhovalo ministerstvo spravedlnosti ve věcném záměru zákona o znalcích a tlumočnicích, který byl vládě předložen 16.11.2011. Podmínkou jmenování měla být desetiletá délka praxe v oblasti, vysokoškolské vzdělání (pokud pro daný obor bude existovat akreditovaný program), další specializované studium. Dalším kritériem by bylo složení vstupní odborné zkoušky před komisí jmenovanou ministrem spravedlnosti a pojištění pro případ odpovědnosti za škodu.⁴⁵ O vzniku oprávnění vykonávat znaleckou činnost mělo nově rozhodovat jen ministerstvo spravedlnosti, které by toto přiznalo pouze uchazečům, kteří objektivně splňují podmínky stanovené stejně pro daný obor na celém území České republiky. V současné době se kritéria pro jmenování znalce mohou na územích spadajících do působnosti jednotlivých krajských soudů lišit. Přesné vymezení podmínek k získání oprávnění vykonávat znaleckou činnost má vést k omezení korupčních procesů a ke zvýšení transparentnosti výběrového řízení.

Ani ve věcném záměru však není upravena průběžná kontrola odbornosti znalce. Stanovuje se pouze povinnost rozšiřování vzdělání, bez následné podrobné a odborně zaměřené kontroly.

⁴³ Přehled údajů uváděných znalcem ve znaleckém deníku je uveden v příloze č. 4.

⁴⁴ KOLÁŘKOVÁ, J. Jednou znalec, navždy znalec aneb jak se žije znalcům v Česku? *VIA IURIS Bullertin pro právo ve veřejném zájmu ONLINE*. Spravedlivý proces. Dostupné na: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=164>> [cit. 2013-03-01].

⁴⁵ Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Dostupné na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318789>, http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc > s. 12.[cit. 2013-03-01].

Navrhované změny by přinesly alespoň částečné zlepšení stávající situace, nicméně do dnešního dne zůstává v účinnosti již 45 let starý zákon.

Pro představu jakým způsobem lze danou problematiku řešit zabrousíme do právní úpravy znalecké činnosti v Rakousku. Znalci jsou do funkce jmenováni na dobu 5 let s možností opakovaného prodloužení o 10 let. V rámci rozhodování o prodloužení má předseda příslušného soudu právo prověřit splnění podmínek pro výkon znalecké činnosti. Činí tak zejména na základě zprávy podávané žadatelem. Může si však také vyžádat posudek speciální komise.⁴⁶

Posuzování odborných znalostí konzultantů orgánu činných v trestním řízení a osob podávajících odborné vyjádření je zcela v rukou orgánu činného v trestním řízení, který tyto subjekty o spolupráci požádá. Vychází při tom ze svých zkušeností, z doporučení apod.

3.2 Konzultace

Trestní řád v ustanovení § 157 odst. 3 umožňuje využít odborných znalostí erudovaných subjektů také k jiným účelům než je objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Tento subjekt zákonodárce označuje konzultantem a jeho užití připouští pouze v závažných a skutkově složitých věcech. Konzultant poskytuje orgánům činným v trestním řízení pomocnou ruku při orientaci v odborných oblastech, jejichž pochopení je nezbytně nutné pro provedení dokazování v takovém rozsahu, aby na jeho podkladě bylo možné dospět k správnému a spravedlivému rozhodnutí. Prakticky je tato konzultace poskytována ústní formou, informace o ní je ve spisovém materiálu učiněna prostřednictvím úředního záznamu. Tento nemůže sloužit jako důkaz.

Konzultanta dle zmíněného ustanovení je nutné odlišovat od osoby znalce, od osoby konzultanta znalce a od subjektu podávajícího odborné vyjádření.

⁴⁶ KOLÁČKOVÁ, J. Jednou znalec, navždy znalec aneb jak se žije znalcům v Česku? *VIA IURIS Bullertin pro právo ve veřejném zájmu ONLINE*. Spravedlivý proces. Dostupné na: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=164>> [cit. 2013-03-01].

O konzultaci se erudovaný pracovník požádá volnou formou, dle potřeby ústně nebo písemně. Pokud je potřeba v souvislosti s poskytovanou pomocí umožnit konzultantovi nahlédnout do spisového materiálu, je mu toto umožněno, avšak pouze v rozsahu nezbytném. Rovněž může být připuštěno provedení procesních úkonů za přítomnosti konzultanta. Jeho zásahy do prováděných úkonů jsou však nepřípustné. Konzultantovi současně vzniká povinnost zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se v průběhu trestního řízení dozvěděl.

Orgánu činnému v trestním řízení může potřebnou odbornou konzultaci poskytnout správní úřad (krajské, okresní úřady, úřady práce apod.), jiný orgán (Pozemkový fond), vědecká či výzkumná instituce (vysoká škola), případně jiný subjekt (sportovní instituce).

S odměnou za poskytnutou konzultaci zákonodárce nepočítá.⁴⁷

3.3 Odborné vyjádření

Listinným důkazem, který může vypracovat subjekt disponující potřebnými odbornými znalostmi, je odborné vyjádření. Ve vztahu ke znaleckému posudku, ho má být použito přednostně.

Okruh subjektů, od nichž může být odborné vyjádření požadováno, není tak úzký, jak je tomu u znaleckého posudku. Lze jej vyžadovat od státního orgánu, od znalce zapsaného v seznamu znalců a dále pak od právnické či fyzické osoby znalé určité odborné oblasti.

Jedním z dalších znaků odborného vyjádření je jeho neformálnost. Právní předpis nestanoví žádné speciální požadavky na finální formu odborného vyjádření. Úkol zpracovat odborné vyjádření se neukládá opatřením, ale žádá se o něj volnou formou. O tomto svém úkonu pak není orgán činný

⁴⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 927 - 930. ISBN 80-7179-634-4. (čerpáno pro celou podkapitulu).

v trestním řízení povinen vyrozumívát osobu, proti níž se řízení vede.⁴⁸ Tudíž nemá uvedená osoba možnost vznést proti takové žádosti námitky.⁴⁹

Co se týče obsahu samotného odborného vyjádření, ten je oproti znaleckému posudku podstatně skromnější. Subjekt podávající odborné vyjádření prakticky pouze odpovídá⁵⁰ na položené otázky. Odborné vyjádření neobsahuje popis postupů a metod, na jejichž základě zpracovatel ke svým závěrům dospěl. Tento listinný důkaz je tedy velice složité posoudit z hlediska jeho pravdivosti, věrohodnosti.

Otázka výsledku zpracovatele odborného vyjádření není zcela jednoduchá. Trestní řád v ustanovení § 108 pamatuje pouze na výslech znalce. Jak tedy postupovat v případě, že vyvstane potřeba vyslechnout zpracovatele odborného vyjádření? Důkaz odborným vyjádřením se v řízení před soudem provede tak, že se obsah odborného vyjádření přečte a umožní se stranám, svědkům či znalcům seznámit se s obsahem takového listinného důkazu. V případě nutnosti výsledku se nabízejí dvě varianty – výslech svědka, výslech znalce. Ani jedna však není přípustná. Rozdíl mezi svědkem a zpracovatelem odborného vyjádření⁵¹ spočívá v okolnostech, za kterých se o skutečnostech důležitých pro trestní řízení dověděl. Svědek získal tyto informace bez vztahu k probíhajícímu trestnímu řízení, kdežto zpracovatel odborného vyjádření vychází z vlastních zkušeností a znalostí, které aplikuje na konkrétní projednávaný případ, se kterým se v souvislosti s potřebou zpracování odborného vyjádření seznámil. Z uvedeného vyplývá, že zpracovatele odborného vyjádření nelze vyslechnout jako svědka. Okolnost, že osoba podávající odborné vyjádření nebyla k zodpovězení odborných otázek přibrána jako znalec, nebylo tedy obviněnému či státnímu zástupci

⁴⁸ V řízení před soudem není soud povinen vyrozumívát o žádosti o podání odborného vyjádření ani státního zástupce.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu – I. Senátu č. I. ÚS 1099/09 ze dne 13.8.2009. Dostupné na: <<http://kraken.slv.cz/l.%C3%9AS1099/09>> [cit. 2013-02-26].

⁵⁰ FRYŠTÁK, M. Odborné vyjádření versus znalecký posudek. *Dny práva 2010*. Dostupné na:

<[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_\(3939\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_(3939).pdf)> [cit. 2013-02-28].

⁵¹ Stejně tak i rozdíl mezi svědkem a znalcem.

umožněno vznést proti opatření námitky, způsobuje, že takovou osobu nelze vyslechnout ani jako znalce. Lze tedy shrnout, že výslech takové osoby připadá v úvahu pouze po jejím předchozím ustanovení do pozice znalce v daném trestním řízení. V závěru je nutné se zmínit o již dlouhou dobu plánovaném novém trestním řádu. V jeho souvislosti bylo hovořeno i o institutu výslechu tzv. „odborného svědka“, tedy o výslechu zpracovatele odborného vyjádření. Tímto by byla vyřešena otázka, v jakém postavení takovou osobu vyslechnout, bohužel se taková úprava dosud nestala platnou, tedy ani účinnou.⁵²

Jako klad může být rovněž vnímaná výše odměny za zpracování odborného vyjádření, která je o poznání nižší než výše znalečného. Navíc státnímu orgánu za zpracování odborného vyjádření nenáleží žádná odměna. Výši odměny za zpracování odborného vyjádření pro účely trestního řízení stanoví vyhláška Ministra spravedlnosti č. 23/2002 ze dne 8. ledna 2002 v částce 75 až 125 Kč za každou započatou hodinu práce, pokud nestanoví zvláštní předpis jinak.⁵³

Rozhodnutí o tom, zda je pro daný případ postačující odborné vyjádření či zda bude potřeba k zodpovězení odborných otázek přibrat znalce, je na orgánu činném v trestním řízení, který právě trestní řízení vede. Roli může hrát závažnost trestné činnosti, specifický způsob jejího spáchání, složitost položených otázek, rozsáhlost podkladů, které je nutné prostudovat, použití vysoce sofistikovaných metod, ale také dosavadní zkušenosti konkrétního orgánu činného v trestním řízení.⁵⁴ V praxi se přibrání znalce preferuje např. v případech dopravních nehod, pokud je nutné objasnit otázky konstrukce a řízení motorových vozidel, rychlosti jízdy, dále pak v případech vyžadujících náročnější ocenění věci, která byla v souvislosti s trestnou

⁵² FRYŠTÁK, M. Odborné vyjádření versus znalecký posudek. *Dny práva 2010*. Dostupné na: <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_\(3939\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_(3939).pdf)> [cit. 2013-02-28].

⁵³ VANTUCH, P., K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. *Trestní právo*. Roč. 15, (2011), č. 3, s. 28.

⁵⁴ Stanovisko č. 9/2003 Sbírkou výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství v Brně ze dne 29.7.2003.

činností poškozena.⁵⁵ Co se týče objasňování trestné činnosti dotýkající se daňové problematiky, či zpřístupnění obsahu PC, notebooků, elektronických nosičů zajištěných v rámci trestního řízení, lze považovat odborné vyjádření rovněž za nedostačující a vyhotovení opatření o přibrání znalce je v těchto případech více méně samozřejmostí. Vodítkem pro rozhodování, zda v konkrétním případě přibrat znalce nebo požádat o odborné vyjádření, je rozsáhlá judikatura obecných soudů. Tolik ve stručnosti k rozdílu odborné vyjádření vs. znalecký posudek.

3.4 Znalecký posudek

Zvláštním ale ne privilegovaným důkazem je znalecký posudek. Tento je v trestním řízení velice často využíván, což může být chápáno jako samozřejmost vzhledem k dynamičnosti rozvoje vědy a techniky, stále vyšší specializaci vědních oborů. Nicméně v trestním řízení by mělo být tohoto důkazního prostředku využíváno až v okamžiku, kdy pro objasnění erudici vyžadujících skutečností nedostačuje odborné vyjádření, a to s ohledem na složitost problematiky. Tento přístup přinesla již několikrát zmíněná novela č. 265/2001 Sb. trestního řádu. Co vedlo zákonodárce k zakotvení tohoto pravidla? Hlavním důvodem je snižování výdajů států vynaložených v trestním řízení a samozřejmě také zkracování jeho délky. Lze konstatovat, že tak bylo stanoveno v zájmu dodržení zásad hospodárnosti a rychlosti řízení.⁵⁶ Na druhou stranu je nutné zde alespoň poznamenat, že v ustanoveních § 115 a § 116 trestního řádu jsou upraveny případy, kdy k posouzení okolností důležitých pro trestní řízení odborné vyjádření nepostačuje a kdy je orgán činným v trestním řízení povinen opatřením zajistit zpracování znaleckého posudku.

Znalecký posudek může v kterémkoliv stádiu trestního řízení zpracovat na základě opatření orgánu činného v trestním řízení pouze znalec

⁵⁵ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 728. ISBN 80-7179-634-4.

⁵⁶ MUSIL, J. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010, roč. 42, č. 3. Dostupné na: < <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx> [2013-03-02].

a znalecký ústav zapsaný v seznamu znalců či znaleckých ústavů.⁵⁷ V zákonem stanovených případech může znalecký posudek podat i osoba v takovém seznamu nezapsaná.

Dalším specifickým znakem znaleckého posudku je jeho struktura, která je upravena v zákoně č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích a v prováděcí vyhlášce č. 37/1967 Sb.⁵⁸ Obsahem znaleckého posudku nejsou pouze odpovědi na otázky položené orgánem činným v trestním řízení v opatření, ale povinností znalce je také uvést postupy, na jejichž podkladě ke svým závěrům dospěl.

Důkaz znalcem může být proveden ve dvou formách, a to jednak písemným znaleckým posudkem, jednak výslechem znalce. U hlavního líčení se tento důkaz provede výslechem znalce, jenž se na písemné vyhotovení může odvolat nebo jeho správnost potvrdit. Pokud však znalec na písemné vyhotovení znaleckého posudku odkáže, musí být jeho obsah před soudem přečten.⁵⁹

Úkonem, kterým orgán činný v trestním řízení úkol zpracování znaleckého posudku znalci stanovuje, je opatření. Opatření o přibrání znalce musí být doručeno obviněnému (podezřelému, obžalovanému) a v řízení před soudem též státnímu zástupci. Po té, co se uvedené osoby s obsahem opatření seznámí, jsou oprávněny vznést proti osobě znalce, proti odbornému zaměření, jakož i proti formulaci otázek námitky. O tomto svém právu musí být obviněný řádně a prokazatelně poučen.⁶⁰

Za zpracování znaleckého posudku náleží znalci či znaleckému ústavu

⁵⁷ Ustanovení § 2 a § 21 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ MIKŠ, L. Nejčastější vady a nedostatky znaleckých posudků. Příspěvek XV. Mezinárodní konference soudních znalců – Brno, leden 2006. Dostupné na: <<http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2006-03-167-168.pdf>> [cit. 2013-02-28].

⁵⁹ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. II.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 1347. ISBN 80-7179-634-4.

⁶⁰ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 729 - 731. ISBN 80-7179-634-4.

odměna ve výši 100 až 350,- Kč za jednu hodinu práce.⁶¹

3.5 Kriminalisticko-technická expertiza

Zcela okrajově se dotkneme oblasti kriminalisticko-technické expertizy, která stojí v hierarchii odbornost vyžadujících důkazních a pomocných prostředků paralelně vedle znaleckých posudků. Jde o odbornou činnost vykonávanou specializovanými pracovišti Policie České republiky. Jednak je tímto pracovištěm Kriminalistický ústav v Praze a jednak jsou to odbory kriminalisticko-technických expertiz (OKTE). Uvedené subjekty lze opatřením přibrat ke zpracování znaleckého posudku či požádat o podání odborného vyjádření. Mezi nejčastěji využívané expertizy při objasňování majetkové trestné činnosti patří daktyloskopická expertiza, mechanoskopická expertiza. Násilná trestná činnost páchaná za použití střelných zbraní nutí využití balistické expertizy. Rozbory DNA jsou často také zadávány Kriminalistickému ústavu. Výhodou těchto znaleckých posudků či odborných vyjádření je skutečnost, že jsou prováděny bezúplatně. Nicméně v praxi toto způsobuje velkou zatíženost těchto subjektů a nelze opomenout i vadnost znaleckých posudků či opatrnost v závěrech podávaných posudků.⁶²

⁶¹ Ustanovení § 16 Vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích č. 37/1967 Sb. ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky*. 1. vydání Dobrá Voda u Pelhřimova. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001, s. 74. ISBN 80-864-7303-1.

4. ZNALEC

4.1 Pojem a předpoklady výkonu

Znalec je fyzickou osobou, jejíž odborné znalosti, zkušenosti, dovednosti a dosažené kvalifikace v určitém oboru překračují jejich běžnou úroveň u průměrné osoby. Tento nadprůměrný stupeň erudice je dostatečný k tomu, aby se ostatní mohli oprávněně spoléhat na odborný závěr této osoby.⁶³

Podmínky výkonu funkce znalce jsou stanoveny v ustanovení § 4 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích. Znalcem lze jmenovat osobu, která je občanem České republiky, či občanem jiného členského státu Evropské unie s přechodným či trvalým pobytem na území České republiky. Samozřejmostí je bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům a disponování potřebnými znalostmi a zkušenostmi z oboru, v němž má jako znalec působit. Znalcem nemůže být jmenovaná osoba, která byla v posledních 3 letech vyškrtuta ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení právními předpisy mu stanovených povinností. Zákodárce dále zakotvil požadavek na osobní vlastnosti znalce, které skýtají jakousi záruku řádného výkonu funkce. Nesmíme zapomenout, že uchazeč musí se jmenováním souhlasit.

O tom, která osoba bude znalcem jmenována či nikoliv rozhoduje ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu na základě pověření ministrem spravedlnosti. Prvním krokem ke jmenování znalcem je podání žádosti osobou, která chce znaleckou činnost vykonávat, případně předložení návrhu na jmenování znalcem určité osoby oprávněnou institucí. Krajský soud poté učiní potřebná šetření a provede výběr z uchazečů.⁶⁴ Splnění všech zákonných podmínek nezakládá právní nárok osoby na

⁶³ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 5 - 7. ISBN 978-80-7400-395-0.

⁶⁴ Ustanovení § 5 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

jmenování znalcem.⁶⁵ Neexistují také žádné limity stanovující maximální počet znalců pro určitý obor. Jediným ukazatelem je jich zatíženost znaleckou činností. Aby znalec mohl znaleckou činnost vykonávat, je povinen složit slib do rukou toho, kdo jej jmenoval. O jmenování předseda krajského soudu či ministr spravedlnosti vyhotoví jednoduchou listinu (*příloha č. 1*) a následně je vystaven průkaz znalce (*příloha č. 2*). Rovněž je znalci předáno potvrzení, na jehož základě je znalec oprávněn dát si vyhotovit kulaté znalecké razítko se znakem České republiky (*příloha č. 3*). Poté je znalec zapsán do seznamu znalců vedeného krajským soudem dle místa trvalého bydliště znalce.⁶⁶

Znalec je osobou rozdílnou od procesních stran a orgánů činných v trestním řízení. Je tedy nepřípustné, aby znalec vystupoval v témže trestním řízení jako svědek. V takovém případě by bylo nezbytné přibrat ke zpracování znaleckého posudku znalce jiného.⁶⁷ Postavení účastníka řízení může mít znalec pouze v té části řízení, v níž orgán činný v trestním řízení rozhoduje o jeho nároku na odměnu a náhradu hotových výdajů.⁶⁸ Odlišnost osoby znalce od orgánů činných v trestním řízení je jednou ze záruk jeho nestrannosti, nepodjatosti, objektivit. I v případech, kdy orgán činný v trestním řízení disponuje potřebnými odbornými znalostmi, je povinen znalce pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení přibrat.⁶⁹

Jednou jmenovaný znalec má právo vykonávat znaleckou činnost doživotně, ledaže by bylo pravomocně rozhodnuto o zbavení způsobilosti k právním úkonům této osoby, či o omezení její způsobilosti. Zánik práva vykonávat

⁶⁵ Usnesení ÚS sp. zn. II. ÚS 153/2004.

⁶⁶ DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 42. ISBN 978-807-4001-482.

⁶⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 726. ISBN 80-7179-634-4.

⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 27. ISBN 978-80-7400-395-0.

⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 415. ISBN 978-80-87212-92-9.

znaleckou činnost je také důsledkem pravomocného odsouzení za úmyslný či nedbalostní trestný čin, jehož se znalec dopustil v souvislosti s výkonem znalecké činnosti. Jde rovněž o jeden z druhů sankcí za přestupek dle ustanovení § 25a zákona o znalcích a tlumočnicích. O vyškrtnutí ze seznamu znalců je znalec oprávněn na základě svého rozhodnutí požádat. Pak jeho oprávnění vykonávat znaleckou činnost zaniká bez dalšího uplynutím kalendářního měsíce, ve kterém byla žádost ministerstvu spravedlnosti či předsedovi krajského soudu doručena. Důvodem zániku znaleckého oprávnění může být také rozhodnutí ministerstva spravedlnosti či předsedy krajského soudu, je-li zjištěno, že znalec přestal splňovat či nikdy nesplňoval podmínky pro jmenování, případně pokud nemůže ze zdravotních nebo z jiných závažných důvodů znaleckou činnost řádně vykonávat.⁷⁰

V zákonem stanovených případech může ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu také rozhodnout o pozastavení práva výkonu činnosti znalce.⁷¹

Zákon o znalcích a tlumočnicích ve svém ustanovení § 24 pamatuje na případy, kdy pro určitý obor není do seznamu znalců zapsaná žádná osoba, jakož i na případy, kdy zapsaný znalec úkon provést nemůže či na případy, kdy by provedení úkonu znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými obtížemi a náklady. V takových situacích může být k podání znaleckého posudku přibrána také osoba do seznamu znalců nezapsaná, která disponuje takovými odbornými znalostmi, které jsou nutné k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Jde o ustanovení znalce pro konkrétní případ. Při podání znaleckého posudku skládá znalec ad hoc do rukou orgánu činného v trestním řízení, který jej opatřením přibral. Zde je na místě upozornit, že úkony potřebné k přípravě znaleckého posudku, mohou být provedeny před složením slibu. Složením slibu bere na sebe povinnost dodržování právních předpisů, povinnost nestranného

⁷⁰ KOLÁČKOVÁ, J. Jednou znalec, navždy znalec aneb jak se žije znalcům v Česku? *VIA IURIS Bullertin pro právo ve veřejném zájmu ONLINE*. Spravedlivý proces. Dostupné na: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=164>> [cit. 2013-03-01].

⁷¹ Ustanovení § 20 a § 20a zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

výkonu činnosti, výkonu činnosti podle nejlepšího vědomí a za využití všech subjektivních znalostí a konečně také povinnost mlčenlivosti. Také znalci ad hoc náleží odměna a úhrada nákladů. Uplatní se obdobně úprava o odměňování znalců a tlumočnicků.⁷² S přibíráním těchto znalců se v praxi setkáváme zcela výjimečně.

4.2 Práva a povinnosti znalce

Trestní řád, zákon o znalcích a tlumočnících ani vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnících neobsahuje ustanovení, ve kterém by byly vyčerpávajícím způsobem upraveny práva a povinnosti znalce. Dovídáme se o nich na různých místech uvedených přepisů. Základní povinností znalce je podání znaleckého posudku, pouze v případě podjatosti je oprávněn jeho zpracování odepřít, a to v zájmu zachování své nestrannosti. Podjatost lze spatřovat v poměru znalce k věci, k orgánům činným v daném trestním řízení, jakož i k účastníkům nebo jejich zástupcům. Znalec je povinen svou podjatost ve věci orgánu činnému v trestním řízení neprodleně oznámit a znalecký posudek nezpracovávat. O vyloučení pak rozhodne orgán činný v trestním řízení, který znalce přibral. Důsledkem odepření podání znaleckého posudku nikoliv ze zákonných důvodů je kárná odpovědnost znalce. V praxi se lze poměrně často setkat se stížnostmi soudů na znalce kvůli odepření podání znaleckého posudku. K odepření podání znaleckého posudku většinou dochází kvůli vytíženosti znalce. Zvyklostí soudu není ověřování kapacitních a časových možností znalce. Naopak policejní orgán činný v přípravném řízení zadání znaleckého posudku se znalcem předem konzultuje. Při rozhodování hraje roli rychlost zpracování znaleckého posudku, vytíženost znalce ale i cena, za kterou je znalec schopen znalecký posudek zpracovat.

Znalec je povinen znaleckou činnost vykonávat osobně. Tuto povinnost je nutné chápat, jako povinnost účasti znalce na všech znaleckých úkonech, včetně přípravy a opatřování podkladů pro zpracování znaleckého posudku.

⁷² DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 151 - 156. ISBN 978-807-4001-482.

Pokud to vyžaduje povaha věci má znalec právo k řešení dílčích problémů přibrat konzultanta. Konzultant má pomoci znalci zodpovědět zvláštní otázku, která nespadá do specializace znalce a jejíž vyřešení je nutné k tomu, aby znalec mohl splnit jemu zadaný úkol. Konzultant však sám nesmí odpovídat na otázku, která byla uložena znalci v opatření o jeho přibrání, nemůže zpracovat znalecký posudek místo znalce. Odpovědnost i v této dílčí části nese znalec. Zákonodárce nestanovil podmínky, které musí osoba konzultanta splňovat. Zcela určitě půjde o osobu s odbornými znalostmi na úrovni znalce. Tato však nemusí být zapsána v seznamu znalců.⁷³ Zákon o znalcích a tlumočnících v ustanovení § 18 odst. 2 připouští, aby se na zpracování znaleckého posudku podílely i další osoby provádějící pomocné práce. Tolik k povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti.

Znalci je ke zpracování znaleckého posudku určena orgánem činným v trestním řízení lhůta. On je povinen tuto lhůtu dodržet, případně požádat o její prodloužení. Při zpracování znaleckého posudku nesmí docházet k porušování či obcházení zákona, znalec je povinen využívat svých odborných znalostí a podat tak úplný a správný znalecký posudek. Písemné vyhotovení znaleckého posudku je povinen podepsat a připojit otisk pečeti. K dalším jeho povinnostem patří vedení znaleckého deníku a jeho předložení ke kontrole v případě, že bude k tomu krajským soudem vyzván. (*příloha č. 4*). Nelze opomenout již výše zmíněnou povinnost mlčenlivosti. Znaleckou činnost může znalec vykonávat i mimo obvod krajského soudu, v jehož seznamu byl zapsán. K podstatným právům znalce patří právo na odměnu a úhradu vynaložených nákladů.⁷⁴

Je zde uveden pouze příkladný výčet práv a povinností.

4.3 Seznamy znalců

Znalecká činnost v Čechách je postavena na systému tzv. „registrovaných

⁷³ DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 68 - 74. ISBN 978-807-4001-482.

⁷⁴ DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 2 - 8. ISBN 978-807-4001-482.

znalců“.⁷⁵ Jednou ze zákonných podmínek nezbytných pro výkon znalecké činnosti je zápis do seznamu znalců. Znalci jsou po svém jmenování a po složení slibu zapsáni do seznamu znalců a tlumočnicků vedeném krajským soudem dle místa trvalého bydliště znalce. Nyní existuje osm krajských seznamů a jeden ústřední seznam vedený ministerstvem spravedlnosti, který je tvořen informacemi obsaženými v krajských seznamech, doplněnými o údaj, u kterého krajského soudu je znalec zapsán. Seznamy znalců a tlumočnicků jsou tvořeny dvěma oddíly jeden pro znalce a druhý pro tlumočnický. V rámci oddílu znalců je další členění provedeno dle jednotlivých oborů a následně dle odvětví. Ministerstvo spravedlnosti dále vede seznam ústavů. Tento je členěn na dvě části. Jedna je evidencí ústavů a jiných specializovaných pracovišť pro znaleckou činnost, druhá je přehledem vědeckých ústavů, vysokých škol a organizací, oprávněných podávat znalecké posudky ve zvlášť obtížných případech.⁷⁶

Opět budeme chvilku pozornosti věnovat věcnému záměru zákona o znalcích. Ten předpokládá existenci jednoho Centrálního registru znalců, který se měl členit na část veřejnou a část neveřejnou. Jeho správcem by opět bylo ministerstvo spravedlnosti. Z registru by krom stávajících údajů, bylo možné získat informaci o tom, zda byla znalci někdy udělena sankce v souvislosti se znaleckou činností, za předpokladu, že by bylo rozhodnuto o jejím zobrazení ve veřejné části. Registr měl být doplněn Centrální evidencí znaleckých posudků, která měla nahradit dosavadní nevyhovující a dálkový přístup neumožňující systém znaleckých deníků. Z evidence by tak ministerstvo spravedlnosti, jakožto jediný subjekt oprávněný k nahlížení do tohoto registru, mohlo získat informace o vytíženosti znalců. Evidence měla dále obsahovat údaj o subjektu, který znalci zpracování znaleckého posudku zadal, co bylo předmětem znaleckého zkoumání, kdy došlo

⁷⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 30. ISBN 978-80-7400-395-0.

⁷⁶ Dostupné na: <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Web0/51EAA9ABBBCBF064C1256B92002FFA92?OpenDocument> [cit. 2013-03-01].

k vyúčtování za znaleckou činnost a následnému proplacení.⁷⁷ Tedy stejné údaje, jaké obsahuje současný znalecký deník, o jehož obsahu se však dozví pouze krajský soud, který jeho kontrolu provedl. Ze znaleckého deníku však není ani pořízena kopie. Znalec pouze vyplní statistické údaje týkající se zadavatele posudku. Od 1.1.2012 jsou znalci oprávněni vést znalecký deník v elektronické podobě.⁷⁸

Zápisu do Centrálního registru znalců byly ve věcném záměru přiznány konstitutivní účinky.

4.4 Obory znalecké činnosti

Tato podkapitola nebude věnována vyjmenovávání jednotlivých oborů a odvětví znalecké činnosti, neboť se jedná o informace snadno dostupné na portálu www.justice.cz. Zmíníme se pouze o zajímavostech týkajících se této otázky.

Podkladem pro členění znalecké činnosti na jednotlivé znalecké obory a jejich odvětví je neveřejná ministerská směrnice ze dne 15. února 1973, čj. 10/73-kontr., o organizaci, řízení a kontrole znalecké a tlumočnické činnosti, č. 3 Sbírky instrukcí a sdělení. Tato směrnice byla zpřístupněna pouze pro vnitřní potřebu justice. Členění obsažené ve směrnici je založeno na organizaci státní správy v 70. letech minulého století. Je tedy zřejmé, že absolutně nevyhovuje současným potřebám. Z tohoto důvodu ministerstvo spravedlnosti věnovalo pozornost nové koncepci členění znalecké činnosti do oborů a odvětví.⁷⁹ Pokud se podaří tento záměr ministerstvu zdárně dokončit, bylo by dle mého názoru, velkým přínosem zpřístupnění nové směrnice široké veřejnosti, neboť služeb znalců nevyužívá jenom justice.

⁷⁷ Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Dostupné na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318789>, http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc > [cit. 2013-03-01].

⁷⁸ Vzor znaleckého deníku vedeného v elektronické podobě dostupný na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5863&d=324393> > s. 12.[cit. 2013-03-01].

⁷⁹ TELEČ, I. Otázka znaleckého oboru právní vztahy k cizině. *Právní rádce*. Zveřejněno 23.2.2011. Dostupné na: < <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-50635020-otazka-znaleckeho-oboru-pravni-vztahy-k-cizine-sup-1-sup> > [cit. 2013-03-01].

Vhodné by rovněž bylo zveřejnit metodiku, která vedla k výslednému členění. Toto by usnadnilo soukromým i státní subjektům rozhodování při výběru oboru znalecké činnosti, potažmo znalce v konkrétních případech.

Výběr správného oboru a odvětví znalecké činnosti někdy činí problém nejen orgánům činným v trestním řízení, ale také samotným znalcům, s nimiž bývá tato otázka konzultována. Tato situace nastává zejména v odvětví zdravotnictví. Některé instituce se snaží vypracovávat jakési směrnice, (doporučení), které by rozhodování, zda posouzení určité problematiky spadá či nespadá do kompetence znalce, usnadňovaly. Např. snaha České lékařské komory směřuje k tomu, aby postup praktického lékaře, jehož pochybení je předmětem trestního řízení, hodnotil znalec jeho oboru, nikoli specialista na daný problém, např. kardiolog.⁸⁰

Jednou z povinností znalce je vyjadřování se pouze k těm skutkovým okolnostem, které spadají do jeho specializace. Pro zodpovězení dílčích otázek z jiného oboru může využít institut konzultanta. K právním otázkám se v podstatě ve svých znaleckých posudcích vyjadřují pouze znalci z oboru „právní vztahy k cizině“. Právo jmenovat tyto znalce si vyhradil ministr spravedlnosti. Počet znalců uvedeného oboru je však nepatrný. Mohlo by se zdát, že jmenování znalců z oblasti práva je v rozporu s již zmíněnou zásadou „iura novit curia“. Opak je pravdou, jelikož tuto zásadu je nutné vykládat „soud zná český právní řád“.⁸¹

Já osobně jsem se ve své desetileté praxi setkala pouze s jedním případem, v němž bylo nutné posoudit obchodní smlouvu uzavřenou dle švýcarského právního řádu. Položené otázky částečně s odkazem na svou specializaci zodpověděl znalec JUDr. Roman Polášek. S ostatními orgánům činným v trestním řízení formou odborného vyjádření vypomohla erudovaná osoba působící na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Počet znalců v této oblasti je vzhledem k stále rostoucímu mezinárodnímu trhu dle mého

⁸⁰ ŠVARC, J. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie*. Česká lékařská společnost J.E. Purkyně. 2011. s. 220 – 226. ISSN 1212-0383.

⁸¹ Poznámka pouze pro připomenutí. Součástí právního řádu České republiky jsou i mezinárodní smlouvy, jimiž Česká republika vázána a komunitární právo.

názoru nedostačující.

Na závěr jen zmínka. Pokud se znalec ve znaleckém posudku vyjadřoval k právním otázkám mimo svou specializaci, není to důvod pro učinění závěru o nepoužitelnosti takového důkazu. Podstatné je, aby posudek obsahoval řešení daného znaleckého úkolu.⁸²

4.5 Znalecký ústav

Již několikrát byl v této práci zmíněn pojem znalecký ústav. Krátkou pasáž věnujme tedy i tomuto institutu. Úpravu týkající se znaleckého ústavu nalezneme jak v trestním řádu, tak zákonu o znalcích a tlumočnicích a rovněž ve vyhlášce k provedení tohoto zákona.

Znalecký ústav je subjekt oprávněný podat znalecký posudek „*ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení.*“⁸³ Subjekty, které mohou být zapsány do seznamu ústavů, jsou státní orgány (Komise pro cenné papíry, Česká národní banka), vědecké ústavy (Akademie věd ČR), vysoké školy, instituce specializované na znaleckou činnost.⁸⁴

Jak již bylo výše uvedeno,⁸⁵ seznam ústavů je členěn do dvou oddílů. Do prvního oddílu, vymezeného pro právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku či jiné evidenci, lze žadatele zapsat po splnění podmínek stanovených v organizačním pokynu ministra spravedlnosti. Jedná se o kritérium minimálně 3 společníků či zaměstnanců v pracovním poměru na dobu neurčitou, oprávněných vykonávat znaleckou činnost, kteří jsou zapsáni v seznamu znalců pro požadované obory (postačí, pokud dvě z těchto osob budou znalci příbuzného oboru). Tyto osoby zároveň nesmí být společníky či zaměstnanci jiného ústavu. Dalším požadavkem je odpovídající

⁸² ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 748. R 1/1998-II. ISBN 80-7179-634-4.

⁸³ Ustanovení § 110 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 754. ISBN 80-7179-634-4.

⁸⁵ V podkapitole 5.4 „Seznamy znalců“.

materiální a personální vybavení pro výkon znalecké činnosti.⁸⁶ Neurčité pojmy uvedené v § 2 organizačního pokynu „odpovídající vybavení“, „příbuzný obor“ dávají dle mého názoru opět dostatečně široký prostor pro správní uvážení a také pro korupci.

K podmínkám zápisu do druhého oddílu seznamu ústavů se ministr spravedlnosti vyjadřuje toliko v § 8 organizačního pokynu. Stanoví se zde, že *„vysokou školu nebo její součást lze do seznamu zapsat, pokud má v příslušném nebo příbuzném oboru akreditován doktorský studijní program“*. Ohledně dalších subjektů přicházejících v úvahu zde zmínka není.

Znalecký ústav se ke zpracování znaleckého posudku přibere rovněž opatřením. Povinností znaleckého ústavu je zpracovat znalecký posudek vždy písemně a označit v něm osobu, která posudek fyzicky vypracovala.

To, zda bude znalecký úkol uložen znaleckému ústavu či znalci jako fyzické osobě hraje velkou roli při provádění důkazu. V případě, že soud provádí důkaz znalcem fyzickou osobou, provede jej tak, že znalce vyslechne. Důkaz ústavním znaleckým posudkem se provádí jako důkaz listinou – přečte se. Pouze v případě, že by vyvstala potřeba výslechu, byla by osoba ze znaleckého ústavu vyslechnuta jako znalec, a to po té, co by složila slib.⁸⁷

V posledních větách se opět podíváme, jak se s problematikou vypořádalo ministerstvo spravedlnosti ve věcném záměru zákona o zapsaných znalcích. Zásadní změnou mělo být vymezení subjektů spadajících pod označení znalec a znalecký ústav. Ve věcném záměru bylo počítáno s tím, že znalcem by mohla být jmenovaná jak právnická, tak fyzická osoba. Jak znalecký ústav by mohly být zapsány veřejné či státní vysoké školy s akreditovaným doktorským studijním programem, dále jiné osoby veřejného práva věnující

⁸⁶ Organizační pokyn ministra spravedlnosti č.j.: 41/2010-OD-ZN, jímž se upravuje postup při vyřizování žádostí o zápis do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost podle § 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Dostupné na: <
<http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/OrgPokyn?OpenPage> > [cit. 2013-03-01].

⁸⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 756. R 25/1970-I. ISBN 80-7179-634-4.

se vědeckovýzkumné činnosti. Došlo by tedy k přesunu institucí zapsaných v I. oddíle seznamu znaleckých ústavů do „skupiny“ znalců a znaleckými ústavy by zůstaly instituce zapsané v II. oddíle stávajícího seznamu, jejichž znakem je odbornost mimořádně vysokého stupně.⁸⁸

⁸⁸ Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Dostupné na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318789>, http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc > [cit. 2013-03-01].

5. ZNALEC V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

5.1 Opatření o přibrání znalce

Jak již bylo v této práci zmíněno, procesním úkonem, kterým orgán činný v trestním řízení zpracování znaleckého posudku zadá, je opatření dle ustanovení § 105 odst. 1 trestního řádu. Znalecký ústav se ke zpracování znaleckého posudku přibírá dle ustanovení § 110 odst. 1 trestního řádu. Opatření lze označit jako neformální úkon, jehož obsahové a formální náležitosti nejsou upraveny zákonem, ale často pouze vnitřními předpisy soudů, státních zastupitelství či jednotlivých policejních složek.⁸⁹ De lege lata byl znalec ke zpracování znaleckého posudku přibírán usnesením. Změnu přinesla až novela trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Nyní se podíváme na formální a obsahovou stránku opatření o přibrání znalce, které jsou v podstatě shodné i v případě, že je opatřením přibírán znalecký ústav. Především je nutné uvést v jaké trestní věci je opatření vydáno, následuje identifikace znalce a označení oboru a odvětví jeho znalecké činnosti. Podstatnou částí je vymezení znaleckého úkolu a podkladů, které budou znalci ke zpracování znaleckého posudku orgánem činným v trestním řízení předány. Samozřejmostí je stanovení lhůty určené ke zpracování znaleckého posudku a uvedení počtu potřebných vyhotovení. V přípravném řízení se jedná zpravidla pouze o 2 vyhotovení. Jedno je založeno do originálu a druhé do kopie spisového materiálu. V řízení před soudem je počet vyhotovení odvislý od počtu obžalovaných osob. Jako „odůvodnění“ takového rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení se uvádí text obsažený v ustanovení § 105 odst. 1 trestního řádu: „....k *objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení je třeba odborných znalostí....*“ A konečně nesmí chybět poučení, a to jak stran trestního řízení, tak znalce. Nelze opomenout označení orgánu činného v trestním řízení, které opatření vydává, spisovou značku, jméno, příjmení a funkční zařazení, podpis a otisk

⁸⁹ BARTONÍKOVÁ, D., FRYŠTÁK, M. Znalecké zkoumání a písmoznalectví a jejich význam v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, Praha: C. H.Beck, 2011, roč. 10, č. 12, s. 346. ISSN 1213-5313.

razítka. Vzor opatření o přibrání znalce tvoří *přílohu č. 5*.

Opatření se vyhotovuje písemně. Dvě vyhotovení se založí do spisového materiálu (originál, kopie). O přibrání se vyrozumí státní zástupce (a to jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem) a zcela bezpochyby i obviněný (obžalovaný). Jiné osobě je taková informace podána jen v případě, že se vyžaduje, aby něco konala, či strpěla. Nesmí chybět potvrzení o předání opatření znalci. Opatření může být doručeno osobně (např. při provádění jiného úkonu – výslech) nebo poštou (držitelem poštovní licence, datovou zprávou). Důležité je, aby vyrozumění bylo prokazatelné.

A teď podrobněji k jednotlivým bodům. Vymezení trestní věci, v níž je znalecký úkol zadán, je důležité. Znalecký posudek zpracovaný v jedné trestní věci nemůže být použit jako znalecký důkaz v jiné trestní věci. Takový důkaz lze v řízení před soudem vedeném v jiné věci provést pouze jako důkaz listinný. Následně soud může zvážit potřebu znaleckého zkoumání v této jiné věci a vydat opatření o přibrání znalce.⁹⁰ Zásadní význam pro vydání spravedlivého a správného rozhodnutí má dodržení zásad spravedlivého procesu. V zájmu dodržení této zásady je nutné obviněnému, státnímu zástupci, případně jiným osobám umožnit vznést námitky ve vztahu k vydanému opatření. Je tedy zcela pochopitelné, že znalecký důkaz pořízený v jedné věci, nemůže být bez dalšího použit ve věci odlišné.

Výběr konkrétního znalce je opět pouze v rukou orgánu činného v dané fázi trestního řízení. V první řadě bude nutné určit obor a odvětví znalecké činnosti. Vyhláška o znalcích a tlumočnicích v ustanovení § 11 stanoví, že má být vybrán znalec zapsaný u krajského soudu, v jehož obvodu má orgán činný v trestním řízení sídlo. Pouze pokud takového znalce není, může být znalec vybrán ze seznamu jiného krajského soudu. Při výběru osoby znalce

⁹⁰ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 740. R 3/1980-34. ISBN 80-7179-634-4.

hraje velkou roli dosavadní zkušenost orgánu činného v trestním řízení, vytížení znalce, rychlost a odbornost zpracování znaleckého posudku a v současné době i cena.

Dále bude pozornost věnována formulaci znaleckého úkolu. Je důležité si uvědomit, že ve většině případů orgán činný v trestním řízení, jenž opatření o přibrání znalce vydává, odbornými znalostmi důležitými pro objasnění podstatných okolností nedisponuje. Ve formulaci otázek může tedy docházet k užití nevhodných a nepřesných pojmů, k zadání nezodpověditelných úkolů. V mé praxi se mi velice osvědčila konzultace formulace otázek před vydáním opatření se znalcem, který posudek následně zpracoval. Orgán činný v trestním řízení znalci vysvětlí, k objasnění jakých okolností důležitých pro trestní řízení má znalecký posudek vést. Znalec zase sdělí, na jaké otázky je schopen po prozkoumání předložených materiálů odpovědět. Ve spolupráci tak následně sestaví vhodné, odborně správné otázky, na jejichž podkladě může být vypracován přínosný znalecký posudek. Se stejným názorem se můžeme setkat v článku Mgr. Ing. Křístka.⁹¹ V odborné literatuře se lze setkat se zásadami pro formulaci znaleckého úkolu. V první řadě musí být znalecký úkol zadán jasně, přesně, srozumitelně a tak, aby směřoval k meritu věci. Znalecký úkol dále musí být technicky proveditelný a nesmí vybočovat z odborné specializace znalce. Je nutné se vyvarovat otázek předjímajících právní hodnocení věci a zadávání provedení úkonů náležejících výhradně do kompetence orgánu činných v trestním řízení. Znalecké zkoumání není prostředkem k napravení vadného postupu orgánu činného v trestním řízení.⁹²

Lhůta ke zpracování znaleckého posudku by měla být stanovena s ohledem na množství ke zkoumání předložených listinných materiálů a složitosti položených otázek. Orgány činné v trestním řízení mají tendenci v zájmu rychlosti trestního řízení ukládat zpracování znaleckého posudku

⁹¹ KRÍSTEK, L. Kdo může za nekvalitní znalecké posudky - názor znalce. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2011, roč. 44, č. 3, s. 200.

⁹² CHMELÍK, J. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 209. ISBN 80-868-9842-3.

v nepřiměřeně krátkých lhůtách. Znalec má sice právo požádat o její prodloužení, nicméně i tak pracuje pod značným tlakem. Toto může vést k nepodstatné chybovosti či k absolutně nesprávným závěrům s fatálními důsledky pro osoby, proti nimž se řízení vede či pro ostatní účastníky trestního řízení. Lze tedy doporučit také konzultaci délky doby nutné ke zpracování znaleckého posudku.⁹³ Orgán činný v trestním řízení není vždy schopen posoudit dobu, kterou znalec musí prozkoumání věnovat.

Co se týče zmíněného „odůvodnění“, povinnost uvádění zákonného znění ustanovení § 105 odst. 1 trestního řádu do opatření o přibrání znalce není žádným obecně závazným předpisem uložena. V rámci své praxe jsem se však setkala s vnitřním předpisem, v němž bylo uloženo policejnímu orgánu nejen uvést do textu opatření zákonné znění uvedeného ustanovení, ale také uvést důvody, které jej k vydání opatření o přibrání znalce vedly. Po několika negativních vyjádřeních k tomuto vnitřnímu předpisu došlo k jeho zrušení. Domnívám se, že vzhledem k záměru zákonodárce dát opatření neformální ráz, je odůvodňování přibrání znalce nadbytečným postupem.

Poslední částí, která nesmí v opatření o přibrání znalce chybět je poučení. Předně musí být poučen obviněný (obžalovaný), státní zástupce případně jiné osoby o možnosti vznést námitky. Tyto lze vznést, pokud lze mít pochybnosti o nepodjatosti znalce pro poměr k věci, k orgánům činným v daném trestním řízení, k účastníkům nebo jejich zástupcům.⁹⁴ Dále lze vznést námitky proti odbornému zaměření znalce či formulaci námitek. Je možné napadat nejen odborné zaměření z hlediska oboru, odvětví, ale také odbornou úroveň znalce. K formulaci otázek zbývá jen dodat, že povinnost uvést je do opatření není právním předpisem stanovena, ale takový postup je z hlediska efektivnosti a hospodárnosti řízení vhodný.⁹⁵ Ale zpět k poučení. Poučen musí být i znalec. Tato povinnost je zakotvena v § 106 trestního

⁹³ Ustanovení § 12 Vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích č. 37/1967 Sb. ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 730. ISBN 80-7179-634-4.

řádu. Znalec má právo odmítnout zpracování znaleckého posudku z důvodu podjatosti. Ta může nastat z již zmíněných důvodů. V případě, že se o takových skutečnostech znalec doví, je povinen o tom neprodleně informovat orgán činný v trestním řízení. Znalce je dále nutné poučit o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu, neboť znalecký posudek je důležitým důkazem v trestním řízení v odborných otázkách, které není orgán činný v trestním řízení oprávněn posuzovat sám. Rovněž je nezbytné znalce upozornit na trestní následky křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku.⁹⁶

Proti opatření o přibrání znalce není přípustný žádný opravný prostředek. Jedinou možností je podání výše specifikovaných námitek. Okruh oprávněných osob není zákonem vymezený, ale z logiky věci vyplývá, že jimi budou osoby, které se o přibrání znalce vyrozumívají. Zvláštností tohoto úkonu je skutečnost, že jej lze učinit kdykoliv v průběhu trestního řízení. Právo podání námitek totiž není omezeno žádnou lhůtou. Měly by být však uplatněny do právní moci rozhodnutí. S námitkami se v přípravném řízení vypořádá státní zástupce, jenž koná v dané trestní věci dozor. V řízení před soudem o opodstatněnosti námitek rozhoduje předseda senátu. Následkem vyhovění námitkám je vydání nového opatření, v němž buď bude uložený znalecký úkol zadán jinému znalci, nebo budou přeformulovány otázky.

5.2 Obligatorní přibrání znalce

Rozhodnutí, zda bude k objasnění skutečností vyžadujících odborné znalosti přibrán znalec, nebo zda postačí podání odborného vyjádření, leží zcela v rukou orgánu činného v daném trestním řízení. Trestní řád pouze ve dvou případech ukládá povinnost přibrat znalce a nepřipouští tedy vyžádání odborného vyjádření.

Předně se jedná o prohlídku a pitvu mrtvol, pokud vznikne podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem.⁹⁷ Zde je navíc stanovena

⁹⁶ Ustanovení § 346 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Ustanovení § 115 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění

povinnost přibrání dvou znalců, z nichž ani jeden nesmí být lékařem, jenž zemřelého léčil pro nemoc předcházející smrti. Oba znalci budou z oboru zdravotnictví, judikatura připouští, aby specializací jednoho bylo soudní lékařství a druhého patologická anatomie.⁹⁸ Stejný názor se objevuje i v komentáři k trestnímu řádu s odkazem na judikát č. R 52/1991. V Rukověti kriminalistiky je však možnost přibrání druhého znalce z odvětví patologie označována za nesprávnou. Tento svůj závěr autoři odůvodňují tím, že znalci z odvětví soudního lékařství jsou specialisty na zjišťování příčin úmrtí v případě vražd, sebevražd, úrazů apod. Kdežto patologové provádí pitvy v případě potřeby ověření diagnózy zemřelého a účinnosti léčby.⁹⁹ V praxi se prováděných pitev účastní policejní orgán. O průběhu pitvy a předběžných závěrech sepíše policejní orgán úřední záznam. V případech, kdy při ohledání místa činu nebylo zjištěno podezření, že by smrt člověka byla spáchána trestným činem, je nařízena zdravotní pitva bez přibrání znalců.¹⁰⁰

Pitva není zaměřená pouze na objasnění příčin smrti (jednání, následek, příčinný vztah), zjištění totožnosti pachatele (z biologického materiálu zajištěného na těle mrtvého a následně provedení DNA analýzy), ale také je často zaměřena na zjištění totožnosti oběti. Ne vždy se podaří na místě činu zajistit doklad o totožnosti oběti, stejně tak ne vždy osoby z blízkého okolí oběť znají. V takových případech je nutné zajistit z těla oběti biologický materiál ke zjištění DNA oběti. Ve své praxi jsem se setkala, také s případem, kdy tělo oběti bylo nalezeno po několika měsících a hnilobní proces zcela znemožnil provedení analýzy DNA, a už vůbec ne identifikaci pomocí daktyloskopie. Dalším krokem bylo tedy oddělení hlavy od těla a provedení superprojekce. Superprojekce je metodou faciální rekonstrukce spočívající v hodnocení a srovnávání vnějších znaků lebky a vnějších znaků

pozdějších předpisů.

⁹⁸ FRYŠTÁK, M., KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 29. ISBN 978-80-210-4955-0.

⁹⁹ CHMELÍK, J., KREJČÍ, Z. *Rukověť kriminalistiky*. 1. vydání Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 333. ISBN 80-868-9836-9.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 769. R 4/1979-17. ISBN 80-7179-634-4.

zachycených na zajištěných fotografiích osob, o které by se mohlo jednat.¹⁰¹

Dalším případem obligatorního přibrání znalce je vyšetření duševního stavu obviněného.¹⁰² Ke zpracování znaleckého posudku je pak přibrán jeden znalec, a to z oboru psychiatrie. V případě, že je potřeba vyšetřit duševní stav mladistvého, zákon o soudnictví ve věcech mládeže ukládá přibrat znalce dva – jeden z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a druhý z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.¹⁰³ Duševní stav pachatele se zkoumá zejména z důvodu posouzení jeho přičetnosti či nepřičetnosti v době spáchání trestného činu. Zodpovězení této otázky je však v konečném důsledku v rukou orgánu činného v trestním řízení, neboť se jedná o otázku právní. Znalecký posudek z odvětví psychiatrie je pak pouze jedním z důkazů, z podkladů pro rozhodnutí o otázce přičetnosti. Znalec se ve svém posudku vyjádří k existenci duševních poruch a jejich vlivu na rozpoznávací a ovládací schopnost pachatele.¹⁰⁴ Provedené důkazy včetně znaleckého posudku týkajícího se duševního stavu obviněného mohou vést k subsumpci jeho jednání pod trestný čin opilství dle ustanovení § 360 trestního zákoníku.¹⁰⁵ Následkem této právní kvalifikace je nižší trest. S posuzováním duševního stavu souvisí možnost nařízení pozorování ve zdravotnickém zařízení. O tomto může v každé fázi trestního řízení rozhodnout pouze soud, a to formou usnesení, proti němuž je přípustná stížnost s odkladným účinkem. Nicméně ani soud nemůže takové rozhodnutí učinit pouze na základě své úvahy, potřebuje k tomu doporučení znalce. Je nutné si uvědomit, že jde až o subsidiární způsob vyšetření, tedy přistoupí se k němu, pokud nelze učinit závěr na základě ambulantního vyšetření. Maximální délka ústavního pozorování je dva měsíce, lze jí prodloužit

¹⁰¹ Dostupné na: < <http://www.policie.cz/clanek/celorepublikove-utvary-kriminalisticky-ustav-praha-zpravodajstvi-test-3.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D> > [cit. 2013-03-02].

¹⁰² Ustanovení § 116 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ Ustanovení § 58 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 770 - 773. ISBN 80-7179-634-4.

¹⁰⁵ Tzv. Rauschdelikt.

maximálně o jeden měsíc, a to pouze jednou.¹⁰⁶ U mladistvého je maximální délka stanovená na jeden měsíc a připouští se prodloužení rovněž o jeden měsíc.¹⁰⁷ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie má význam nejen při rozhodování o vině, ale také při ukládání trestu, konkrétně při rozhodování, zda uložit ochranné léčení a v jaké formě. K takovému rozhodnutí však nepostačí pouze doporučení znalců obsažené ve znaleckém posudku. Závěr soud učiní až po zhodnocení všech důkazů.¹⁰⁸

Zbývá jen doplnit, že přibrání jednoho znalce v těchto uvedených případech by mělo za následek absolutní neúčinnost znaleckého důkazu.

Orgán činný v trestním řízení může uložit také vypracování znaleckého posudku o vyšetření duševního stavu oběti trestného činu či jiného svědka.¹⁰⁹ V takovém případě přibere ke zpracování znaleckého posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Pokud je svědek obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v oblasti sexuální, bude vhodné přibrání ještě dalšího znalce, a to sexuologa.¹¹⁰

5.3 Fakultativní přibrání znalce

Pouze ve výše uvedených případech je přibrání znalce povinností orgánu činného v trestním řízení, kterou nemůže žádným způsobem zhojit. V ostatních případech je rozhodnutí o přibrání znalce odvislé od odbornosti posuzovaných otázek, jejich významu a závažnosti.¹¹¹ Ve zvláště složitých případech zákonodárce připouští přibrání dvou znalců. Takové rozhodnutí je odůvodněno významem znaleckého důkazu pro dané trestní řízení. Taková

¹⁰⁶ Ustanovení § 117 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Ustanovení § 58 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 772. R 59/1968. ISBN 80-7179-634-4.

¹⁰⁹ Ustanovení § 118 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁰ FASTNER, J. Vrchní soud v Praze: Ke znaleckému vyšetření osobnosti oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H.Beck, 2011, roč. 10, č. 12, s. 364. ISSN 1213-5313.

¹¹¹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 416. ISBN 978-80-87212-92-9.

situace nastává zejména v trestních řízeních týkajících se rozsáhlých dopravních nehod na železnici, havárií letadla, jaderných zařízení apod.¹¹²

Následujících pár řádků věnujme zajímavým případům, se kterými jsem se během své desetileté praxe setkala. Ráda bych vzpomněla na případ loupeže, v němž ozbrojený pachatel přepadl Českou spořitelnu v malém severočeském městečku. Pobočku si před svou loupeží prohlédl. Při první návštěvě i při následné loupeži byl zachycen bezpečnostní kamerou. Mezi obhlédnutím situace a vlastním jednáním uplynulo cca 30 minut. Během té doby se ve svém vozidle převlékl (vyměnil však pouze bundu) a zamaskoval obličej. Nicméně záznam z kamery nebyl natolik kvalitní, aby umožnil bezpečné ztotožnění osoby pachatele. Za účelem správného zvolení oboru znaleckého zkoumání a položení otázek byl kontaktován soudní znalec z oboru forenzní biomechanika prof. PhDr. Jiří Štraus. Tento po prostudování zajištěných nahrávek sdělil, že předložený materiál není postačující k provedení znaleckého zkoumání zaměřeného na chůzi pachatele. Navrhl však přibrání znalce z oboru textile, přičemž znalecký úkol měl spočívat v posouzení chování materiálu kalhot při chůzi pachatele a osoby, která navštívila Českou spořitelnu krátce před loupeží. Při provedené domovní prohlídce v obydlí obviněného byly kalhoty zajištěny a následně byly předloženy ke znaleckému zkoumání společně s pořízenými nahrávkami. Důkaz znaleckým posudek byl u soudu proveden a společně s dalšími důkazy vedl k prokázání viny pachatele a k jeho potrestání.

Dále bych ráda zmínila případ, který jsem řešila již za svého působení na Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality. Jednalo se o krácení spotřební daně, již mělo být zatíženo zboží, které svým složením odpovídalo motorové naftě, avšak bylo označováno jako změkčovač epoxidových pryskyřic. Šlo o velmi odborně náročnou problematiku a k objasnění celého případu významně pomohl pracovník Ústavu paliv a maziv. Znalců

¹¹² FRYŠTÁK, M., KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 29. ISBN 978-80-210-4955-0.

zabývající se touto problematikou není mnoho. Vysoká škola chemicko-technologická byla z podání znalecké posudku vyloučena pro svůj poměr k věci. Bylo tedy velice obtížné najít odborníka, který by nejen zpracoval znalecký posudek jako znalec ad hoc, ale také osobu konzultanta policejního orgánu. Nicméně bez pomoci odborníků by pachatelé rozsáhlé daňové trestné činnosti, kde škoda přesáhla 150 mil. korun, zůstali nepotrestáni.

6. ZNALECKÝ POSUDEK – ČINNOST ZNALCE

6.1 Příprava znaleckého posudku

Po doručení opatření o přibrání by měl znalec chvilku své pozornosti věnovat jeho obsahu. Zejména musí zkontrolovat, zda je správně označena jeho osoba, obor a odvětví znaleckého zkoumání a v neposlední řadě zhodnotit jemu uložený znalecký úkol – zda spadá do jeho kompetence, formulaci otázek, splnitelnost znaleckého úkolu. Případné nesoulady je povinen se zadavatelem znaleckého posudku okamžitě řešit.

Další fází je převzetí podkladů nutných pro zpracování znaleckého posudku. Znalci jsou poskytnuty potřebné informace ze spisového materiálu, často mu je zapůjčena kopie spisového materiálu. V některých případech může být znalci umožněna účast na úkonech trestního řízení. Já jsem se setkala s přítomností znalce z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, při ohledání místa nálezu těla oběti. Vzhledem ke značnému stádiu rozkladu byl takový postup, jak následně ukázal další průběh trestního řízení, nanejvýš vhodný. Přítomnost znalce byla přínosem zejména ve vztahu k zajišťování a vhodnému uchovávání stop tak, aby je bylo možné nepoškozené a nezaměňené předložit ke znaleckému zkoumání.¹¹³ S přítomností znalce u výsledků svědků či obviněných jsem se doposud neseťkala. V případech, kdy však orgán činný v trestním řízení nedisponuje takovými znalostmi z problematiky, které se úkon týká, a výsledek takového úkonu má sloužit jako podklad pro znalecký posudek, lze takový postup pouze doporučit. A to nejen z hlediska efektivnosti, ale také z hlediska rychlosti a hospodárnosti trestního řízení, neboť se vyhneme případnému opakování úkonů. Zcela jistě bude velmi prospěšná účast znalce při provádění vyšetřovacího pokusu,¹¹⁴ rekonstrukce,¹¹⁵ či prověrky na místě.¹¹⁶

¹¹³ FRYŠTÁK, M., KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 85. ISBN 978-80-210-4955-0.

¹¹⁴ Ustanovení § 104c zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ Ustanovení § 104d zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve

Orgán činný v trestním řízení však nemůže uložit znalci, aby si důkazní prostředky (podklady pro své znalecké zkoumání) obstaral sám. Znalec není oprávněn činit úkony trestního řízení. V případě, že při vyhodnocování ke zkoumání předaných materiálů dospěje k závěru, že je potřeba předložené důkazy doplnit, navrhne takový postup orgánu činnému v trestním řízení.¹¹⁷ Tento potřebné podklady postupem souladným s trestním řádem obstará a následně předá znalci.

Zákonodárce v ustanovení § 107 odst. 2 trestního řádu výslovně upravuje právo znalce vyžadovat zdravotnickou dokumentaci, pokud podává znalecký posudek o příčině smrti nebo o zdravotním státu zemřelé osoby. Toto oprávnění je více méně v souladu se zákonem č. 20/1966 Sb. o péči a zdraví lidu, v němž je stanoveno, že soudní znalec z oboru zdravotnictví má právo nahlížet do zdravotnické dokumentace (nikoliv vyžadovat zdravotnickou dokumentaci) v rozsahu nezbytném pro vypracování znaleckého posudku zadaného orgánem činným v trestním řízení.¹¹⁸

6.2 Vypracování znaleckého posudku

Konečné zpracování znaleckého posudku je další etapou zpracování znaleckého úkolu. Jde o završení přípravných prací, završení spolupráce se zadavatelem i dalšími subjekty. Stanovení postupu při samotném vypracování znaleckého posudku, rozhodnutí se pro použití nejúčinnějších metod je zcela v rukou znalce a vychází ze stanoveného účelu a předmětu znaleckého posudku.¹¹⁹ Rozmanitost znaleckých oborů a četnost znaleckých odvětví naznačuje, že metod zkoumání bude rovněž nespočet. Těmito se v této práci zabývat nebudeme.

znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ Ustanovení § 104e zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 744. R 59/1968. ISBN 80-7179-634-4.

¹¹⁸ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 746. ISBN 80-7179-634-4.

¹¹⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 42. ISBN 978-80-7400-395-0.

Zaměříme se na obsahovou stránku znaleckého posudku. Znalecký posudek bude stejně jako každý jiný důkaz podroben volnému hodnocení důkazů orgánem činným v trestním řízení. Aby bylo hodnocení posudku správné, jsou kladeny určité požadavky na jeho obsah.

Předně bude nutné ve znaleckém posudku vymežit zadání znaleckého úkolu a označit předmětnou trestní věc. Pro přezkoumatelnost znaleckých závěrů je nezbytné vyjmenovat podklady, které byly znalci ke zkoumání předloženy. Často je vhodné shrnutí informací poskytnutých znalci orgánem činným v trestním řízení ze spisového materiálu, tedy dosavadních výsledků trestního řízení. Nesmí chybět popis použitých metod, postupů, teoretická východiska a z nich učiněné znalecké závěry. Při formulaci znaleckého posudku by měl znalec dbát na užití výrazů srozumitelných orgánům činným v trestním řízení i laikovi. Jak píše ve svém článku prof. JUDr. Musil, Csc.: „....je vhodné si neustále uvědomovat, že znalecký posudek není určen pro vědecký kongres či konferenci, nýbrž pro soudní síň, v níž spíše než vědci zasedají jednak právníci, jednak laici.“¹²⁰

Poslední list znaleckého posudku tvoří znalecká doložka, jejíž text zní takto:

„Znalecký posudek jsem vypracoval jako znalec jmenovaný rozhodnutím Krajského soudu vze dne, č.j.....pro obor....., odvětví..... Prokazují se průkazem znalce č. Znalecký posudek je zapsán ve znaleckém deníku pod pořadovým číslem“¹²¹

Dále může být připojeno prohlášení o nepodjatosti znalce.

Co se týče formálních náležitostí, znalecký posudek může být podán ústně i písemně. Znalecký posudek musí být označen pořadovým číslem, pod kterým je zapsán ve znaleckém deníku. Listy písemného posudku musí být očíslovány, svázané, přičemž sešivací šňůra musí být připevněna k poslední

¹²⁰ MUSIL, J. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010, roč. 42, č. 3. Dostupné na: < <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>> [2013-03-02].

¹²¹ Znalecký posudek Ing. Jiřího Svobody, znalce z oboru ekonomika, odvětví účetní evidence, zapsaného v seznamu znalců u Krajského soudu v Ústí nad Labem, č. 03/2012.

straně posudku a přetištěna znaleckou pečeti.¹²²

6.3 Výslech znalce

Na začátek opět stručné zopakování toho, co již bylo řečeno. Důkaz znaleckým posudkem se provede tak, že znalec se v řízení před soudem vyslechne. Při výslechu může na písemné vyhotovení znaleckého posudku odkázat a stvrdit jeho správnost. Od výslechu znalce může být v řízení před soudem upuštěno za splnění tří podmínek. První podmínkou je řádné poučení znalce před podáním znaleckého posudku dle ustanovení § 106 trestního řádu. Druhou podmínkou je neexistence pochybností o správnosti a úplnosti znaleckého posudku. Posledním kritériem je souhlas státního zástupce a obžalovaného s takovým postupem. V takovém případě se důkaz znaleckým posudkem provede tak, že se jeho písemné vyhotovení přečte. Stejně tak může být přečten protokol o dřívějším výslechu znalce.¹²³

Znalec musí být vyslechnut vždy tehdy, pokud podává znalecký posudek ústně. Zároveň mu může být předsedou senátu uloženo, aby znalecký posudek nadiktoval do protokolu nebo jej sám napsal.¹²⁴ V případě, že znalecký posudek zpracovávalo více znalců, jsou tito povinni určit, který z nich má být vyslechnut jako znalec před soudem. Pokud znalci dospěli k rozdílným závěrům, provede se výslech všech znalců podávajících znalecký posudek, a to za účelem odstranění rozporů.¹²⁵

K výslechu je znalec předvolán. V případě, že se znalec k výslechu nedostaví, může mu být uložena pořádková pokuta ve výši 50 000,- Kč. O jejím případném uložení je orgán činný v trestním řízení oprávněn rozhodnout i opakovaně. Na možnost uložení této sankce musí být znalec v předvolání upozorněn. Znalce nelze k výslechu předvést, a to ani

¹²² Ustanovení § 13 Vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích č. 37/1967 Sb. ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. II.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 1368. ISBN 80-7179-634-4.

¹²⁴ Ustanovení § 210 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁵ FRYŠTÁK, M., KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 34. ISBN 978-80-210-4955-0.

za předpokladu, že se k výsledku nedostaví bez řádné omluvy. Předvolání obsahuje opět poučení o právu odepření podání znaleckého posudku z důvodu podjatosti, poučení o významu znaleckého posudku a o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku.¹²⁶

Řádně poučen dle trestního řádu musí být znalec i před započítím výsledku. Znalec musí prohlásit, že poučení porozuměl. Teprve poté může být přistoupeno k výsledku. Výslech znalce provádí v řízení před soudem předseda senátu. Státní zástupce i obžalovaný popřípadě jeho zástupce mohou klást otázky, až po té, co jim je toto umožněno předsedou senátu.

Smyslem výsledku znalce je tedy odstranit nejasnosti, nesrozumitelnosti posudku, pochybnosti o znaleckých závěrech, případně zajistit doplnění písemně podaného znaleckého posudku. Jak ale postupovat, pokud výslech znalce nepřinesl očekávané výsledky? Dalším krokem je zajištění revizního znaleckého posudku.

6.4 Revizní znalecký posudek a posudek předložený obhajobou

Revizní znalecký posudek orgán činný v trestním řízení vyžádá až tehdy, pokud se mu nepodaří odstranit nejasnosti a pochybnosti jiným způsobem. Takový postup opět odráží zásady hospodárnosti a rychlosti trestního řízení. Znalci, jemuž je uloženo zpracování revizního znaleckého posudku, se předloží k posouzení znalecký posudek zpracovaný jiným znalcem. Rovněž jsou mu předloženy podklady, z nichž vycházel znalec předchozí. Znalecký úkol může spočívat pouze v posouzení již zpracovaného posudku, ale může být také doplněn o další otázky, úkoly. V úvodu revizního posudku je nutné zmínit, z jakých podkladů vycházel jak původní, tak revizní znalec. Jaké otázky byly oběma položeny. Uvedou se odpovědi původního znalce. Přezkoumávaný znalecký posudek může být neoddělitelnou přílohou revizního znaleckého posudku. Dříve než se znalec bude věnovat revizi znaleckého posudku, měl by sám provést zkoumání předmětné problematiky.

¹²⁶ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 421. ISBN 978-80-87212-92-9.

V podstatě sám zpracovat znalecký posudek a své závěry porovnat se závěry obsaženými v přezkoumávaném znaleckém posudku. Dalším krokem je odhalování příčin, případně zjištěných nesouladů.¹²⁷

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. posílila možnost aktivní účasti obviněného a jeho zástupce na dokazování. Důkazy může vyhledat, předložit či jejich provedení navrhnout každá strana trestního řízení. Při zajišťování důkazů stranou obhajoby musí být však dodrženy stejná zákonná ustanovení upravující postup vyhledávání, zajišťování a provádění důkazů, kterými se řídí i orgány činné v trestním. Tím je otevřena cesta k předložení znaleckého posudku stranou obhajoby. Zadat zpracování znaleckého posudku pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení je oprávněn tedy i obviněný, obžalovaný. Je to prostředek, kterým může doložit svoje tvrzení, potvrdit či vyvrátit závěry plynoucí z jiných již provedených důkazů. K takovému kroku strana obhajoby zpravidla přistoupí v případě, že její návrh na doplnění dokazování znaleckým posudkem byl odmítnut, ale také v případě, kdy se strana obhajoby domnívá, či je přesvědčena o nesprávnosti, neúplnosti závěrů obsažených ve znaleckém posudku vyžádaném orgánem činným v trestním řízení. Pokud však znalecký posudek vyžádaný obhájcem svědčí v neprospěch obviněného, nesmí tento předložit jako důkaz orgánům činným v trestním řízení. Takovým krokem by došlo porušení zákona o advokacii a také ustanovení § 41 odst. 1 trestního řádu.¹²⁸ Po předložení znaleckého posudku stranou obhajoby, může obžalovaný či jeho obhájce navrhnout provedení výslechu znalce. Tomuto návrhu by měl předseda senátu vždy vyhovět, neboť zákon provedení důkazu znaleckým posudkem před soudem s výslechem znalce spojuje. Od výslechu znalce může soud upustit pouze po splnění zákonných podmínek, z nichž jedna je souhlas obviněného.¹²⁹ Předpokladem provedení důkazu znaleckým

¹²⁷ DROCHYTKA, R., SRŠEŇ, P., DŘÍNOVSKÝ, L. Postřehy z řešení revizních znaleckých posudků. *Soudní inženýrství* č. 2. Ročník 16. 2005. s. 73. Dostupné na: <<http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2005-02-72-82.pdf>> [2013-15-03].

¹²⁸ VANTUCH, P., K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. *Trestní právo*. Roč. 15, (2011), č. 3, s. 31.

¹²⁹ VANTUCH, P., K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. *Trestní právo*. Roč. 15, (2011), č. 3, s. 27, 29.

posudkem vyžádaným obhajobou stejným způsobem jakým je prováděn důkaz znaleckým posudkem opatřeným orgánem činným v trestním řízení, je dodržení všech formálních a obsahových náležitostí stanovených trestním řádem, zákonem o znalcích a prováděcí vyhláškou, jakož i připojení doložky znalce o tom, že jsou mu známy trestněprávní následky vědomě nepravdivého znaleckého posudku.¹³⁰ Připojením této doložky znalcem je zhojen nedostatek poučení o trestněprávních následcích, které orgán činný v trestním řízení uvádí do svého opatření. Pokud by tyto podmínky splněny nebyly, byl by znalecký posudek obhajoby proveden jako důkaz listinou a nebyl by přípustný výslech znalce. Zpracovatel znaleckého posudku by byl vyslechnut jako svědek. Pokud však soud předvolá k výslechu znalce, jenž zpracoval znalecký posudek na žádost obhajoby, poučí ho stejně jako by předvolával k výslechu znalce přibraného orgánem činným v trestním řízení, tedy dle ustanovení § 106 trestního řádu.¹³¹

Důkaz znaleckým posudkem vyžádaným obhajobou je po jeho provedení hodnocen orgánem činným v trestním řízení jako každý jiný důkaz. Co se týče důkazní síly tohoto důkazu ve srovnání s důkazní silou ostatních důkazů, platí, že důkazy mají na počátku hodnocení stejnou výchozí pozici.

6.5 Hodnocení znaleckého posudku

Ač není znaleckému posudku přiznáno mezi důkazy žádné privilegované postavení, jde o důkaz, který je velmi často stěžejním podkladem pro konečné rozhodnutí ve věci. Je proto nezbytně důležité, aby splňoval určitá kritéria. *„Znalecký posudek musí být komplexní, úplný, vnitřně konzistentní, nezávislý, nestranný a opakovatelný. Kromě toho musí být metody použité ve znaleckém posudku zvoleny důvodně a odůvodněně a musí splňovat požadavek vzájemné kontroly. Údaje použité při sestavení znalecké posudku*

¹³⁰ Ustanovení § 110a zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ VANTUCH, P., K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. *Trestní právo*. Roč. 15, (2011), č. 3, s 31.

*musí být spolehlivé a musí být užity transparentně.*¹³²

Opírajíc se o zásadu volného hodnocení důkazu, hodnotí znalecký posudek soudce, který sám často není v oblasti, které se posudek týká, odborně kvalifikován. Objevují se proto v praxi různé názory na to, v jakém rozsahu a z jakých hledisek je soudce oprávněn znalecký posudek hodnotit. Někteří odborníci tvrdí, že hodnocení soudcem může podléhat pouze formální stránka znaleckého posudku. Toto odůvodňují tím, že soudce není erudovaným odborníkem v dané oblasti, a tudíž nemůže relevantně hodnotit odborné závěry znalce. Prof. JUDr. Musil, CSc. však ve svém článku vyslovuje myšlenku, že hodnocení znaleckého posudku soudcem by mělo být, co nejširší. Hodnotící kritéria rozdělil do 3 oblastí: 1. právní korektnost důkazu, 2. důkazní význam, 3. věrohodnost (věcná správnost a úplnost). Při posuzování právní korektnosti je pozornost zaměřena na rozhodnutí o volbě formy prostředku zaměřeného na objasnění erudici vyžadujících okolností (znalecký posudek nebo odborné vyjádření), na posouzení osoby znalce (zapsaný či ad hoc), nezapomeneme na případnou podjatost znalce, nepřekročení odborného zaměření, ale také ověření, zda byl znalec dostatečně poučen, zda znalecký posudek splňuje obsahové a formální požadavky. Velmi důležitým hodnotícím hlediskem je důkazní význam, tedy posouzení toho k objasnění jakých skutečností důležitých pro trestní řízení znalecký posudek přispěl, případně nepřispěl. Znalecký posudek může být zaměřen na objasnění jakéhokoliv znaku skutkové podstaty trestného činu, a tedy ve svém konečném důsledku může významným způsobem přispět k rozhodnutí o vině a trestu. Před zadáním zpracování znaleckého posudku by měl orgán činný v trestním řízení po případné konzultaci se znalcem nejdříve vyhodnotit, zda znalecký posudek očekávaný výsledek přinést může, či nikoliv. Tímto tak zabrání porušování zásady hospodárnosti. Konečně se dostáváme ke třetímu a z hlediska hodnocení nejvíce

¹³²BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 304. ISBN 978-80-7400-395-0.

problematickému kritériu. Při posuzování věcné správnosti a úplnosti znaleckého posudku, by měla být pozornost věnována všem fázím tvorby znaleckého posudku. Základním předpokladem je transparentnost tedy srozumitelnost znaleckého posudku i pro osoby dané odborné oblasti neznalé. Toto náročné avšak podstatné hodnocení orgánům činným v trestním řízení usnadní i logická struktura, jasnost a přehlednost znaleckého posudku. Z čeho tedy při hodnocení věcné správnosti a úplnosti znaleckého posudku vycházet? V první řadě jsou to zcela jistě dosavadní zkušenosti orgánu činného v trestním řízení. Roli tedy hraje skutečnost, zda se již s danou odbornou problematikou soudce setkal, zda již obdobný znalecký posudek zadával a hodnotil. Porovnáním použitých metod a závěrů tak mohou být odhaleny některé nesprávnosti. Na hodnocení znaleckého posudku bude mít vliv i dřívější „spolupráce“ s konkrétním znalcem, jeho pověst mezi odborníky či jinými orgány činnými v trestním řízení. Pokud znalecký posudek určitého znalce trpěl vadami, bude soudce při hodnocení jeho dalšího znaleckého posudku zcela jistě ostražitější a pečlivější, neboť takový posudek bude v soudci vzbuzovat pochybnosti již od počátku. Pokud jde o posuzování odborných závěrů, musíme si uvědomit, že je nemožné, aby orgán činný v trestním řízení disponoval byť i základními znalostmi z různých odborných oblastí, s nimiž se při objasňování trestné činnosti může setkat. Nicméně v některých případech je získání základních znalostí ze specifické oblasti nezbytným předpokladem úspěšného objasnění trestné činnosti. Například v trestní věci týkající se krácení spotřební daně přimícháváním různých látek do pohonných hmot (tzv. pančování) nelze rozhodnout o tom, jaké důkazy je nutné zajistit, aniž by orgán činný v trestním řízení nedisponoval základními znalostmi z oblastí pohonných hmot, ale také daní. Na druhou stranu je dle mého názoru nemyslitelné, aby tyto základní znalosti umožnily orgánu činnému v trestním řízení odhalit odborné nedostatky znaleckého posudku. Mohou však přispět k určité pochybnosti o správnosti použitých metod a znaleckých závěrů. V takovém případě je nutné požádat znalce o vysvětlení pochybností, nejasností či o doplnění. U znaleckých posudků týkajících se účetnictví a daní lze nesprávnosti zjistit kontrolou matematických výpočtů.

Pochybnost o správnosti znaleckého posudku zcela jistě vzbudí i rozpor znaleckých závěrů s jinými doposud zajištěnými důkazy.¹³³ Rovněž vnitřní rozpornost, nedostatečné odůvodnění závěrů a postupů nepřispívá k věrohodnosti znaleckého posudku.¹³⁴ Na správnost a úplnost znaleckého posudku má vliv nejen odbornost a pečlivost znalce, ale také úplnost podkladů, které byly znalci ke zkoumání předloženy. Velice často se v praxi setkávám s případy, kdy je při domovních prohlídkách a prohlídkách jiných prostor zajištěno torzo účetních a daňových dokladů. Tyto materiály jsou následně předány znalci s očekáváním zcela jasných a konkrétních závěrů. Získání kompletního účetnictví pro účely trestního řízení je téměř nemožné. Pokud je takové k dispozici, jde většinou o subjekt řetězce, který má vše v naprostém pořádku.

Ruce znalci svazuje i formulace znaleckého úkolu, který je nezřídka koncipován tak, aby odpovědi přesně zapadaly do mozaiky, kterou si orgán činný v trestním řízení vytvořil. Tento však z neznalosti pomine některé podstatné souvztažnosti, které mohou mít vliv na správné a spravedlivé rozhodnutí ve věci.

Na závěr jen shrňme. Znalecký posudek je nutné hodnotit jako každý jiný důkaz, jednak samostatně, jednak v souvislosti s jinými již provedenými důkazy. Při hodnocení se nelze omezit pouze na formální stránku, ale pozornost musí být věnována především stránce odborné.

¹³³ MUSIL, J. Hodnocení znaleckého posudku. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2010, roč. 42, č. 3. Dostupné na: < <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>> [2013-03-05].

¹³⁴ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 751. ISBN 80-7179-634-4.

7. ODPOVĚDNOST ZNALCE

Význam znaleckého posudku jako důkazu v trestním řízení vyžaduje, aby bylo případné pochybení znalce projednáno a aby následně byla znalci uložena odpovídající sankce. Je nepřijatelné, aby byli znalci za porušení svých povinností nepostižitelní. Takový stav v České republice panoval až do konce roku 2011. Zásadní změnu v této oblasti přinesla novela zákona o znalcích a tlumočnicích č. 444/2011 Sb. s účinností od 1.1.2012. V ustanovení § 25a zákonodárce vymezil znaky skutkové podstaty přestupků znalců a v § 25b znaky skutkových podstat správních deliktů páchaných znaleckými ústavy, a to včetně sankcí, které lze za ně uložit. Jsou vymezeny dva druhy sankcí. První je pokuta, která se u přestupků znalců pohybuje v rozmezí od 50.000 Kč do 200.000 Kč a u znaleckých ústavů v rozmezí od 100.000 Kč do 400.000 Kč. Druhou sankcí je vyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků. Ne všechny přestupky však lze postihnout vyškrtnutím ze seznamu znalců.¹³⁵ Rozhodování o správních deliktech a přestupcích je svěřeno v prvním stupni do rukou ministerstva spravedlnosti nebo předsedy krajského soudu. Ti mají povinnost zahájit řízení do 1 roku ode dne, kdy se o přestupku znalce nebo o správním deliktu znaleckého ústavu dověděli, nejpozději však do 3 let od jejich spáchání. Nesplnění této povinnosti má za následek zánik odpovědnosti za přestupek či správní delikt. Pokud jednání znalce (znaleckého ústavu) spočívající v porušení povinností uložených zákonem o znalcích a tlumočnicích nenaplňuje znaky skutkových podstat těchto přestupků a správních deliktů, případně správních deliktů dle jiných právních předpisů nebo trestného činu, je ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu oprávněno těmto subjektům udělit písemnou výstrahu.

V následujících podkapitolách se budeme okrajově věnovat skutkovým podstatám jednotlivých přestupků znalců, které se shodují se skutkovými podstatami správních deliktů znaleckých ústavů. Poslední kapitola bude

¹³⁵ Ustanovení § 25a odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

věnovaná trestnému činu dle ustanovení § 346 trestního zákoníku.

7.1 Nedodržení lhůt a porušení povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti

Zákonem stanovená povinnost dodržování lhůt určených ke zpracování znaleckého posudku¹³⁶ je doplněna v prováděcí vyhlášce k tomuto zákonu¹³⁷ o postup, který je nutné při stanovení lhůty ze strany zadavatele znaleckého posudku dodržet. Jde o již zmíněné projednání lhůty potřebné ke zpracování znaleckého posudku. Za předpokladu, že tento postup není zadavatelem posudku dodržen, nepřipadá dle mého názoru postih za nedodržení lhůty bez učinění dalších kroků v úvahu. Navíc je potřeba uvést, že o přestupku se orgán příslušný k jeho projednání v praxi dovídá až na základě podaného oznámení o podezření na jeho spáchání. K takovému postupu se zadavatel uchýlí až tehdy, pokud i přes opakované prodloužení lhůty nebyl znalecký posudek zpracován. Zcela jistě bude příčina zejména v nedostatečné komunikaci mezi zadavatelem a zpracovatelem znaleckého posudku. Je tedy důležité, jak pro orgán činný v trestním řízení, tak pro znalce, vést komunikaci o případném prodloužení lhůty prokazatelným způsobem. Domnívám se, že je nezbytné zkoumat i důvody, kterými znalec prodloužení lhůty odůvodňuje, a to v zájmu dodržení zásady rychlosti trestního řízení. Neúměrnému prodloužení trestního řízení z důvodu zdlouhavosti zpracování znaleckého posudku lze předcházet, také ověřováním vytíženosti a kapacitních možností znalce před tím, než je ke zpracování znaleckého posudku přibrán. Vzhledem k tomu, že znalec je oprávněn zpracování znaleckého posudku odmítnout pouze z důvodu podjatosti, může takové neověřené přibrání znalce vést k tomu, že ke zpracování konkrétního znaleckého posudku se znalec dostane až po několika měsících. Pokud by mělo k takové situaci dojít, znalec o tom orgán činný v trestním řízení

¹³⁶ Ustanovení § 8 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁷ Ustanovení § 12 Vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích č. 37/1967 Sb. ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

vyrozumí a on rozhodne o přibrání nového znalce. Takovým postupem však dojde ke zbytečnému byť jen několikadennímu zdržení.

Ve své praxi jsem se setkala s případem, kdy znalec, kterému bylo uloženo zpracovat znalecký posudek ve lhůtě tří měsíců, a to po předchozím ověření vytíženosti znalce a doby potřebné k provedení znaleckého zkoumání, zadaný znalecký posudek i přes opakované urgencye vůbec nevypracoval. Po 18 měsících vrátil znalec policejnímu orgánu podklady, aniž by ve věci cokoliv prozkoumal a učinil byť částečný závěr. Státní zástupce konající v dané věci dozor podal na činnost tohoto znalce stížnost. Jedinou „sankcí“ však byla, dle sdělení předsedy krajského soudu, výstraha. Ani takové pochybení znalce nevedlo k jeho vyškrtnutí ze seznamu znalců či uložení pokuty v odpovídající výši.

V případech, kdy je nutné znalecký posudek zpracovat urgentně, je nezbytné tuto skutečnost v opatření uvést. Spěšnost je jedním z důvodů pro zvýšení odměny za znalecký posudek.

Jedinou cestou postihu za opožděně podaný znalecký posudek však není oznámení o podezření za spáchání přestupku znalcem. Vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích v § 27 umožňuje orgánu činnému v trestním řízení odměnu znalci mimořádně snížit, a to až o 50 %.

S případem, který lze kvalifikovat jako porušení povinnosti osobního výkonu znalecké činnosti, jsem se ve své praxi nesečkala. Většinou se taková činnost dá podřadit pod zákonem přiznané výjimky z osobního výkonu znalecké činnosti, kterými jsou úkony vykonávané pomocnými osobami či konzultantem.

7.2 Věcně nesprávný a neúplný znalecký posudek

Touto problematikou jsme se již zabývali v podkapitolách týkajících se hodnocení znaleckého posudku, výslechu znalce a revizního znaleckého posudku. Současně s těmito kroky směřujícími k získání věcně správného, úplného a zákonného znaleckého posudku, mohou být orgánem činným v trestním řízení činěny úkony zaměřené na potrestání znalce za porušení

jeho povinnosti řádného výkonu znalecké činnosti, porušení povinnosti podání věcně správného, srozumitelného a přezkoumatelného znaleckého posudku. První formou postihu je snížení odměny znalce o 50 %. Druhou možností je oznámení přestupku ministerstvu spravedlnosti či předsedovi krajského soudu.

7.3 Nedodržení formálních náležitostí a další přestupky

Formální vady znaleckého posudku, kterými je třeba rozumět nedostatek znalecké doložky, pečeti, podpisu apod., nemají za následek absolutní neúčinnost tohoto důkazu. Takové vady lze odstranit při výslechu znalce před soudem. V případě, že se formální vady opakují, lze takové jednání kvalifikovat jako přestupek.¹³⁸ Zda k postihu za tento přestupek v praxi dojde, ukáže čas. Domnívám se, že vzhledem ke snadné odstranitelnosti tohoto nedostatku a téměř žádným důsledkům, lze zakotvení tohoto přestupku považovat za zbytečné. Zcela jistě by postačovala výstraha.¹³⁹

Naopak chybí výslovná úprava postupu v případě, že znalec ztratí, znehodnotí či zničí materiály, které mu byly jako podklad ke zpracování znaleckého posudku předloženy. Ať tak učiní úmyslně či nedbalostně, může mít taková skutečnost fatální důsledky pro objasnění trestné činnosti. V současné době by mohlo být dle mého názoru takové jednání kvalifikováno jako přestupek dle ustanovení § 25a odst. 1 písm. a) zákona o znalcích a tlumočnicích, neboť tím, že znalec řádně nepečuje o jemu svěřené materiály, porušuje povinnost řádného výkonu znalecké činnosti.

Ještě se okrajově zmíníme o dalších přestupcích upravených zákonem o znalcích a tlumočnicích. Přestupku se znalec může dopustit tím, že poruší svou povinnost mlčenlivosti, případně o této povinnosti nepoučí osobu konzultanta či pomocné osoby. Znaky skutkové podstaty přestupku naplní také znalec, který podá znalecký posudek ve věci, v níž byl podjatý, rovněž

¹³⁸ Ustanovení § 25a odst. 1 písm. f) zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ Ustanovení § 25d zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

pokud bez vážných důvodů odmítne podání znaleckého posudku státnímu orgánu nebo pokud podá znalecký posudek i přesto, že mu byl výkon znalecké činnosti pozastaven. Zakotven je také postih za nesprávné vyúčtování odměny za podání znaleckého posudku a nesprávné vedení znaleckého deníku či jeho nevedení vůbec. Pokutu ve výši 200.000 Kč lze uložit pouze osobě, která vykonává znaleckou činnost, aniž by byla zapsána do seznamu znalců.¹⁴⁰

7.4 Trestný čin – Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek

Důvod, který vedl zákonodárce k zakotvení skutkové podstaty tohoto trestného činu, je naprosto pochopitelný a je jím zájem na řádném výkonu znalecké činnosti. Často ústřední role znaleckého posudku při rozhodování o vině a trestu, ale také při právních úkonech v soukromé sféře (prodej, nákup podniků), klade vysoké nároky na jeho správnost a přezkoumatelnost.

Podíváme se teď na jednotlivé znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu, jehož pachatelem může být pouze znalec zapsaný v seznamu znalců. Ke spáchání základní skutkové podstaty je vyžadováno úmyslné zavinění. Jednání spočívá v podání nepravdivého, hrubě zkresleného nebo neúplného znaleckého posudku. Nepravdivým je posudek „*smyšlený nebo zfalšovaný*“¹⁴¹, zkresleným je posudek obsahující „*hrubě nepřesné údaje*“¹⁴² a jako neúplný je nutné posoudit posudek, v němž „*znalec úmyslně zamlčí, některé podstatné okolnosti, a to i v případě, že na ně nebyl tážán*“.¹⁴³ Za takové jednání může být uložen trest zákazu činnosti nebo trest odnětí svobody až na dvě léta. Znak kvalifikované skutkové podstaty v odstavci druhém je vztažen k vlivu na rozhodnutí vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny. Ve třetím odstavci je jako okolnost odůvodňující použití vyšší trestní sazby uvedena značná škoda a „*spáchání v úmyslu jiného vážně*

¹⁴⁰ Ustanovení § 25a zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník II § 140 až 421. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 2960 – 2961. ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁴² *tamtéž*

¹⁴³ *tamtéž*

poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo mu způsobit jinou vážnou újmu“. Za takové jednání již může být znalci uložen trest odnětí svobody na dvě léta až deset let.

O tom, že k trestnímu stíhání znalců skutečně dochází, svědčí např. trestní stíhání znalce v kauze OKD, a.s. Znalec měl podhodnotit výši procentního podílu Fondu národního majetku ve společnosti OKD, a.s., a tím se dopustit škody ve výši cca. 3,4 miliardy korun.¹⁴⁴ Otázkou zůstává, zda bude znalci v případném řízení před soudem prokázána vina.

Uvedený případ se však týká znaleckého posudku vypracovaného v soukromoprávní věci. S trestním stíháním znalce pro podání nepravdivého posudku v trestním řízení, či s projednáním takového protiprávního jednání jako přestupku, jsem se ve své praxi nesešla. Tím samozřejmě takový případ nevylučuji. Nejčastějším postihem, který orgány činné v trestním řízení využívají, je snížení odměny znalce. Tato praxe se v dohledné době dle mého názoru ani nezmění, jelikož ochota znalců zpracovávat znalecké posudky pro státní orgány stále klesá, a to vzhledem k nízké výši odměny, ke špatné platební morálce a na druhou stranu také ke stále složitějším a rozsáhlejším znaleckým úkolům. Obava, že nebude znalec, který by znalecký posudek pro orgán činný v trestním řízení zpracoval, způsobuje, že tyto se zjištěné vady snaží řešit nejmírnějším způsobem. Uvedený trend převažuje zejména u oboru ekonomika, odvětví oceňování podniků, nemovitostí, jelikož znalecké posudky v této oblasti jsou zadávány subjekty soukromého práva a odměna je sjednaná smluvně a v diametrálně odlišných částkách.

¹⁴⁴ Dostupné na: <<http://www.policie.cz/clanek/obvineni-znalce-v-kauze-okd.aspx>> [2013-03-10].

8. ZNALECKÉ POSUDKY A JEJICH VÝZNAM PRO TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Téměř neodmyslitelnou součástí dokazování v dnešní době je znalecký posudek. Byť je snahou zákonodárce omezit využívání tohoto důkazního prostředku pouze na situace, kdy je k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení potřeba odborných znalostí v takovém rozsahu, že nepostačí odborné vyjádření, v praxi se lze setkat s opačnou tendencí. Takový závěr však zcela nepochybně nelze paušalizovat. Roli hraje osobní zkušenost orgánu činného v trestním řízení a na ní navazující opatrnost a jakýsi „alibismus“ zejména v přípravném řízení. Ale vliv bude mít také ochota zpracovatele odborné vyjádření za minimální odměnu zpracovat. Pokud je s žádosti o podání odborného vyjádření oslovena osoba zapsaná v seznamu znalců, ve většině případů navrhne zpracování znaleckého posudku.

Jakmile je znalecký posudek zpracován a stává se neoddělitelnou součástí spisového materiálu, jsou jeho závěry v praxi nekriticky zatěžované nemalou důkazní silou. Byť i tento důkaz má být podroben pečlivému volnému hodnocení, ne každý orgán činný v trestním řízení se tímto zabývá. Na druhou stranu je nezbytné uvést, že tento dosavadní trend se vlivem později odhalených fatálních chyb v závěrech znaleckých posudků mění. V následujících odstavcích se zaměříme na některé nejčastěji využívané obory a odvětví znalecké činnosti.

Jako prvním věnujme pozornost oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Znalec z toho oboru je přibírán zejména tehdy, když je řešena otázka přičetnosti či nepřičetnosti pachatele trestného činu. Závěr o případné nepřičetnosti pachatele v době spáchání trestného činu však musí učinit orgán činný v trestním řízení, neboť jde o otázku právní. Úkolem znalce je zjistit, zda pachatel trpí duševní poruchou a případně jakou. Pokud je znalcem duševní porucha zjištěna, následuje zhodnocení, zda tato porucha ovlivnila rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele v době páchaní trestné činnosti. Za předpokladu, že ovládací nebo rozpoznávací schopnost v důsledku duševní poruchy vymizí, rozhodne orgán činný v trestním řízení

o zastavení trestního stíhání, neboť v důsledku nepřičetnosti není pachatel trestně odpovědný.¹⁴⁵ Duševní porucha může rovněž způsobit, že pachatel není schopen chápat smysl trestního stíhání. Je-li tato skutečnost znalcem konstatována, rozhodne orgán činný v trestním řízení usnesením o přerušení trestního stíhání.¹⁴⁶ Významný je také vliv závěru znaleckého posudku na právní kvalifikaci protiprávního jednání, v jehož důsledku může být proti pachateli zahájeno trestní stíhání pro z hlediska sankce mírnější trestný čin opilství dle ustanovení § 360 trestního zákoníku. O vlivu závěrů znaleckého posudku na případně ukládané ochranné léčení již bylo v této práci pojednáno. Znalci z oboru psychiatrie jsou dotazováni také na posouzení vlivu požitého alkoholu či omamných a psychotropních látek na schopnost bezpečně řídit vozidlo. Odborníci upozorňují na nesprávný postup orgánů činných v trestním řízení v případě, že na základě závěrů znaleckého posudku rozhodnou o odložení věci z důvodu nepřičetnosti pachatele, aniž by následně učinili jakýkoliv krok k ochranným opatřením.¹⁴⁷

V trestních řízeních, jejichž předmětem je objasňování trestných činů proti životu a zdraví, je nezbytnou součástí dokazování znalecký posudek, který má přispět k objasnění způsobu spáchání takového trestného činu, k určení rozsahu zranění (těžké ublížení na zdraví), jakož i ověření, zda znalcem zjištěné a popsané jednání vedlo ke zraněním ve zjištěném rozsahu, tedy k objasnění objektivní stránky trestného činu.

Aby byly prokázány všechny znaky skutkové podstaty trestných činů proti majetku, je nezbytnou součástí dokazování odborné vyjádření či znalecký posudek, jenž je zaměřený na zjištění výše způsobené škody. Jsou tedy oslovovány osoby se znalostmi z oboru ekonomika, odvětví oceňování movitých věcí. V prvotních fázích trestního řízení, tedy ve fázi prověřování, je výše způsobené škody zjišťována šetřením např. u různých prodejců

¹⁴⁵ Ustanovení § 172 odst. 1 písm. e) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ Ustanovení § 173 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ ŠVARC, J. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie*. Česká lékařská společnost J.E. Purkyně. 2011. s. 220 – 226. ISSN 1212-0383.

druhově stejné věci. Někdy mohou odborné znalosti pomoci s odhalením způsobu páchaní této trestné činnosti. V praxi bývají tyto úkoly většinou zadávány odborům kriminalisticko-technických expertiz (mechanoskopie).

Ve své současné praxi související s prověřováním a vyšetřováním zvláště závažného zločinu zkrácení daně, poplatků a podobné povinné platby dle ustanovení § 240 odstavec 1, odstavec 3 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., přičemž se specializují na krácení spotřební daně a daně z přidané hodnoty v souvislosti s obchodem s pohonnými hmotami, se nejčastěji setkávám se znaleckými posudky z oboru ekonomika, odvětví ekonomická odvětví různá, specializace daně, z oboru ekonomika, odvětví účetní evidence a dále také se znaleckými posudky z oboru kybernetika, odvětví výpočetní technika.

Při domovních prohlídkách a prohlídkách jiných prostor bývá nalezeno značné množství výpočetní techniky a k zajištění informací z těchto je nezbytné přibrat znalce. Byť jednotlivé útvary disponují zaměstnanci specializovanými na tuto oblast, dochází v případě zajišťování v PC obsažených informací těmito policejními speciality ke zpochybňování takto zajištěných důkazů ze strany obhajoby.

Důležitým důkazem v případě daňové trestné činnosti jsou daňové a účetní doklady. Nepostačí však vyhodnocení jednotlivých faktur či jiných dokladů, ale často se vyžaduje detailní propojování těchto dokladů v rámci řetězců obchodních partnerů. Tento rozsáhlý úkol nutně zpracovávají znalci.

Uvedená často latentní trestná činnost by nemohla být objasněna bez spolupráce se znalci z příslušných oblastí.

9. ODMĚNA ZNALCE

Byť je již materie této diplomové práce dost rozsáhlá, nemohu nevěnovat pár řádků problematice odměny znalce. Nárok na odměnu znalci přiznává nejen zákon o znalcích a tlumočnicích v ustanoveních § 17 až § 19, ale také prováděcí vyhláška tohoto zákona v části třetí a čtvrté a konečně v ustanovení § 111 také trestní řád. Vedle odměny má znalec nárok na úhradu účelně vynaložených nákladů, které mu v souvislosti se zpracováním znaleckého posudku vznikly.¹⁴⁸ Pokud je znalec plátcem DPH, jeho odměna se zvyšuje právě o její výši.¹⁴⁹

9.1 Vyúčtování znalcem

Předpokladem úhrady odměny zadavatelem znalci, je předložení vyúčtování znalečného. Náležitosti tohoto vyúčtování nejsou nikde stanoveny. Vzhledem k tomu, že určení konečné výše znalečného je v rukou zadavatele posudku¹⁵⁰, lze mu přiznat i právo stanovit určité požadavky na obsah vyúčtování. V praxi je zpravidla požadováno, aby vyúčtování obsahovalo časové rozmezí, od kdy do kdy se znalec znalecké činnosti věnoval, v čem činnost spočívala a stanovení hodinové sazby. K neproplacení znalečného v požadované výši dochází tehdy, pokud znalec stanoví jednotnou hodinovou sazbu za pomocné práce i za odbornou činnost. Při jejím stanovení by měl tedy brát zřetel na náročnost vyúčtované činnosti. Jediným ukazatelem rozhodným pro výši sazby nemůže být ani dosažená kvalifikace znalce.¹⁵¹ Sazby odměn za znalecké posudky se v současné době pohybují v rozmezí od 100 do 350 Kč. Tato výše odměny je již 10 let stejná. I přesto, že je maximální hodinová sazba ve srovnání s cenou sjednávanou za znalecké

¹⁴⁸ Ustanovení § 18 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁹ Ustanovení § 17 zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ Ustanovení § 111 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵¹ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 760. R 5/1986. ISBN 80-7179-634-4.

posudky zpracovávané v soukromé sféře (tam je znalecký posudek zadáván smlouvou o dílo a výše odměny je stanovena smluvně) nepřiměřeně nízká, v policejní praxi nebývá tato maximální sazba akceptována. Při výběru znalce je policejní orgán v rámci dodržování interních předpisů nucen zjišťovat ochotu zpracování znaleckého posudku za maximální hodinovou sazbu ve výši 300 Kč. Splnění podmínky akceptace nízké hodinové sazby může být na úkor odbornosti znalce a následně na úrok kvality a důkazní síly znaleckého posudku.

Pokud znalec žádá úhradu účelně vynaložených nákladů, musí tyto doložit. Nedoložitelné, a tudíž neproplacitelné jsou náklady režijní. Jde o náklady za elektřinu, nájem kanceláře, počítače, vodu, administrativní pracovníky apod. Zpravidla dochází k úhradě cestovného, materiálu pořízeného a spotřebovaného v souvislosti s plněním znaleckého úkolu (např. hodnota externího disku při získávání informací ze zajištěných PC) tzv. věcné náklady, nákladů spojených s přibráním konzultanta, pracovníků na pomocné práce, ušlé mzdy při předvolání k orgánu činnému v trestním řízení apod.¹⁵²

V případě, že znalec je plátcem DPH, vyžaduje se přiložení kopie registrace plátce DPH.

Vyúčtování společně s uvedenými přílohami bývá předkládáno společně se zpracovaným znaleckým posudkem.

9.2 Úprava výše odměny orgánem činným v trestním řízení

V případě, že orgán činný v trestním řízení, který o přibrání znalce rozhodl, shledá předložené vyúčtování správným, podá žádost o jeho proplacení příslušnému oddělení v rámci své organizační struktury.

Pokud však s předloženým vyúčtováním nesouhlasí, vydá o tom usnesení, ve kterém uvede, na jakou výši odměnu znalci upravil a tento svůj postup odůvodní. Proti usnesení má znalec právo podat stížnost ve lhůtě tří dnů

¹⁵² KŘÍSTEK, L. Kdo může za nekvalitní znalecké posudky - názor znalce. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2011, roč. 44, č. 3, s. 204.

od doručení. Stížnost má odkladný účinek. Rozhodnout o úhradě znalečného ve vyúčtované výši či o určení jiné výše znalečného musí orgán činný v trestním řízení ve lhůtě dvou měsíců od doručení vyúčtování.¹⁵³ Následkem nedodržení lhůty dvou měsíců je ztráta možnosti úpravy výše znalečného. Nicméně nedávno jsem se setkala s případem, kdy znalci byla výše znalečného upravena rok po té, co předložil vyúčtování odměny policejnímu orgánu. Vzhledem k tomu, že znalec si proti usnesení policejního orgánu nepodal stížnost, byla znalci odměna vyplacena v této snížené výši. Jakmile je odměna znalci přiznána, má dojít k jejímu uhrazení neprodleně nejpozději však do 30 dnů.¹⁵⁴ V praxi však dochází i k porušování této povinnosti stanovené trestním řádem. Ne zřídka je faktura znalci uhrazena po několika měsících či po roce.

Jakými kritérii se má orgán činný v trestním řízení řídit při úpravě výše odměny znalce, stanoví v ustanovení § 25 vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Přihlíží se k povaze, rozsahu a stupni kvalifikace potřebné k provedení znaleckého posudku, dále pak k charakteru a účelnosti pomocných prací, rovněž k přiměřenosti doby zpracování znaleckého posudku a k dodržení stanovené lhůty. Vliv na výši sazby má i okolnost, že znalecký posudek je zpracováván jako revizní, pak může dojít ke zvýšení odměny o 10 %. Až o 50 % lze zvýšit odměny znalci v případě spěšnosti, či v případě, že bylo znalci uloženo zpracování znaleckého posudku ve dnech pracovního klidu nebo v noci. Odměnu znalce může orgán činný v trestním řízení mimořádně snížit.¹⁵⁵ Důvodem pro snížení odměny o 20 % je také časté opakování jednoduchých znaleckých posudků.¹⁵⁶ Uvedená snížení lze chápat jako určitou formu sankce.

¹⁵³ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. I.díl. 4. vydání Praha: C.H. Beck 2002, s. 758. R 5/1986. ISBN 80-7179-634-4.

¹⁵⁴ Ustanovení § 111 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁵ Viz podkapitoly 8.1 a 8.2 této diplomové práce.

¹⁵⁶ DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2009, s. 169 - 173. ISBN 978-807-4001-482.

9.3 Posouzení výše sazeb v současném tržním prostředí

Na závěr jen stručné shrnutí. Od osoby znalce se očekává, že bude expertem ve své oblasti, že bude neustále prohlubovat své odborné znalosti. Rovněž se očekává, že zpracování znaleckého posudku bude věnovat dostatečné množství času, že bude při jeho zpracování maximálně pečlivý a že bude dodržovat předpisy. Za toto všechno mu náleží odměna ve výši 100 až 350 Kč za hodinu, která je však dle mého názoru absolutně nedostatečná. Stejně jak se vyvíjí plat orgánu činných v trestním řízení, mělo by pravidelně docházet k aktualizaci výše sazeb znaleckého. Pokud k této změně nedojde, bude ochota zpracovávat znalecké posudky pro trestní řízení i nadále vykazovat klesající tendenci. V případě, že znalece osloví současně zadavatel ze soukromého sektoru a orgán činný v trestním řízení, zcela nepochybně si znalec raději vyčlení čas na zpracování znaleckého posudku pro soukromoprávní subjekt a orgánu činnému v trestním řízení sdělí, že je natolik vytížený, že se ke zpracování znaleckého posudku dostane za několik měsíců.

10. ZNALCI V MEZINÁRODNÍM PROSTŘEDÍ – POSOUZENÍ PRÁVNÍCH OTÁZEK, PRINCIP „IURA NOVIT CURIA“ - NĚMECKO VS. ŠVÝCARSKO

Před tím, než se pustíme do poslední kapitoly této diplomové práce, kterou je závěr, dovoluji mi malé nahlédnutí do úpravy dvou zemí a ověření jejich přístupu k zásadě „iura novit curia“ a způsobům zjišťování obsahu cizího práva. Přístupem českých orgánů činných v trestním řízení k této zásadě jsme se zabývali v podkapitole 5.5. Ve většině evropských zemí je tato zásada plně respektována a nedovolí tak zadat zpracování znaleckého posudku zaměřeného na zodpovězení právních otázek. Jak už tomu obvykle bývá, i z této zásady existují výjimky a na tyto se při srovnávání úprav Německa a Švýcarska podíváme.

Švýcarský trestní procesní řád umožňuje státnímu zástupci a soudům požádat znalce o zpracování znaleckého posudku, pokud je k zodpovězení některých otázek potřeba odborných znalostí. Ve Švýcarsku může být znalcem pouze fyzická osoba a i tady znají institut stálých znalců.¹⁵⁷

V Německu seznamy soudních znalců pro daný soudní obvod vedou obvodní a krajské soudy. Znalce vedle soudů jmenují soukromoprávní komory a odborné svazy.¹⁵⁸ Tyto instituce rovněž vedou seznamy znalců pro různé obory a dohlíží na zachování nadprůměrné odbornosti registrovaných znalců. Akreditace je znalcům po ověření jejich erudice udělena na 5 let. Po uplynutí této doby dojde opět k ověření odborných znalostí znalce. Pokud i nadále znalec splňuje podmínky, je mu akreditace prodloužena.¹⁵⁹ V německém trestním řízení se na postavení znalce vztahují ustanovení upravující postavení svědka, pokud není stanoveno jinak. Předpokladem

¹⁵⁷ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s.101. ISBN 978-80-7400-395-0.

¹⁵⁸ POLÁČEK, B., Attl, J. *Posudek znalce a podnik*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2006. s. 103. ISBN 80-717-9503-8.

¹⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 44. ISBN 978-80-7400-395-0.

účasti znalce na řízení před soudem je jeho přísaha. V této se zavazuje podat nezaujatý znalecký posudek, a to dle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Pokud je toho zapotřebí, je mu umožněn přístup ke spisu, dále mu je umožněna účast na výsleších svědků a obviněných, při nichž může vyslychaným osobám klást otázky.¹⁶⁰ Znalci mohou být v Německu ze své funkce odvoláni z důvodu nespolehlivosti nebo opožděného podání znaleckého posudku. K opětovnému jmenování v praxi dochází zcela ojediněle, byť to není zákonnou úpravou výslovně zakázáno.¹⁶¹

A nyní k zásadě „iura novit curia“ a ke způsobu zjišťování cizího práva v uvedených zemích. V Německu mají soudy při zjišťování obsahu práva cizích států různé možnosti a je pouze na nich, kterou možnost využijí. V této zemi je přibrání znalce k zodpovězení otázek týkajících se práva, možné pouze pokud se jedná o právo, které soud nezná. Na území Německa jsou zřizovány odborné instituce, jejichž úkolem je poskytovat odbornou podporu justici, jakož i dalším státním orgánům. Tyto instituce jsou částečně financovány ze státního rozpočtu. I za zpracování znaleckého posudku touto institucí musí být vyplacena odměna, jejíž výše je na místní poměry „*velmi přijatelná*“, avšak ve srovnání se sazbami znalečného v ČR je asi 15x vyšší.¹⁶² Příkladem takové odborné instituce je Max-Planck-Institute. Znalecké posudky tohoto institutu v oblasti právní vykazují velmi vysokou úroveň.¹⁶³

Ve Švýcarsku, kde je rovněž respektována zásada „soud zná švýcarské právo“ platí, že pro zodpovězení právních otázek mají orgány činné v trestním řízení povinnost obracet se pouze na Ústav pro srovnávací právo

¹⁶⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 48 - 50. ISBN 978-80-7400-395-0.

¹⁶¹ POLÁČEK, B., Attl, J. *Posudek znalce a podnik*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2006. s. 104. ISBN 80-717-9503-8.

¹⁶² BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. Vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 8 - 9. ISBN 978-80-7400-395-0.

¹⁶³ BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*. 1. vydání Praha: C.H. Beck, 2011, s. 12. ISBN 978-80-7400-395-0.

v Lausanne, a to i přesto, že existují pochybnosti o dostatečné znalosti právních řádů jednotlivých zemí.

ZÁVĚR

Hlavním cílem tohoto elaborátu stanoveným v jeho úvodu, bylo osvětlit význam odborného vyjádření a znaleckého posudku pro potřeby trestního řízení, přičemž ústřední pozornost byla věnována znaleckému posudku. Myslím, že se podařilo ukázat, jak složitá tato otázka je a kolik různých okolností jí ovlivňuje. Skutečnost, že znalecký posudek a odborné vyjádření hrají v procesu dokazování v trestním řízení moderní doby stále větší roli je způsobena mnoha faktory, které byly v této práci podrobeny detailnímu rozboru. Jedním z primárních faktorů je stále větší rozmach vědy a techniky. Zastavení tohoto vývoje v zájmu hospodárnosti trestního řízení je absurdním řešením. Znalecký posudek a odborné vyjádření vyškrtnout ze seznamu v úvahu přicházejících důkazů a nahradit je jinými se nám ve většině trestních řízení nepodaří. Co tedy učinit pro to, aby i tento důkaz vedl ke zjištění materiální pravdy? Jak zabránit vydávání nesprávných a nespravedlivých meritorních rozhodnutí na podkladě chybných znaleckých a odborných závěrů? Na tyto otázky jsme se pokoušeli najít odpověď při přezkoumávání celého procesu vztahujícího se ke znalecké činnosti, a to počínaje jmenováním znalce, přes zadání konkrétního znaleckého úkolu vybranému znalci, zpracování znaleckého posudku, následné odhalování a odstraňování vad prostřednictvím různých procesních úkonů, až po způsob provedení tohoto důkazu a jeho následné hodnocení. Ukázali jsme si, že nemalý vliv na kvalitu má současný způsob odměňování znalců.

Zdůraznili jsme, že v zájmu odborných a správných znaleckých posudků je nutné věnovat náležitou pozornost procesu jmenování znalce, ověřování jeho erudice během výkonu znalecké činnosti, dokumentování jeho dalšího vzdělávání, jakož i případně zjištěných nedostatků a vad a jejich následného postihu. Velkým přínosem by v této oblasti byla realizace věcného záměru zákona o zapsaných znalcích a tlumočnících, přičemž tento by bylo vhodné doplnit o postupy následné kontroly odbornosti znalců, při tomto se inspirovat na příklad německou úpravou.

Upozornili jsme na velkou roli formulace znaleckého úkolu, předložení potřebných podkladů a vysvětlení, tedy na činnost orgánu činného v trestním

řízení. Následně je již vše v rukou nestranného a odborně specializovaného znalce. Splnění obsahových a formálních náležitostí je nezbytné nejen pro případný revizní posudek, ale zejména pro usnadnění hodnocení tohoto důkazu orgánem činným v trestním řízení. Samozřejmostí je volba vhodných praxi ověřených metod, vymezení výchozích teoretických zásad a formulace znaleckých závěrů tak, aby se orgánům činným v trestním řízení dostalo odpovědi na položené otázky.

Další fází, kterou jsme se zabývali, je provedení a následné hodnocení tohoto důkazu. Orgány činné v trestním řízení k němu v žádném případě nesmí přistupovat nekriticky a přiznávat mu rovnou nejvyšší důkazní sílu. Při jeho hodnocení je nutné pamatovat na to, že i znalec je člověk a může se dopustit úmyslných či nedbalostních chyb. Jakékoliv pochybnosti, které znalecký posudek v soudci vyvolá, nesmí zůstat bez povšimnutí s tím, že „toto uvedl znalec, tak to tak musí být“. Ukázali jsme si z jakých hledisek je nutné znalecký posudek jako specifický důkaz hodnotit. Popsaný způsob hodnocení je pouze jakýmsi doporučením odborníků z oblasti trestního práva, které však nelze žádnému soudci vnutit, neboť pro něj platí zásada volného hodnocení důkazů, tedy hodnocení podle nejlepšího vědomí a svědomí. Uvědomujíc si však význam, který znalecký posudek v konkrétním řízení hraje, jak podstatné skutečnosti objasňuje, soudci jistě tyto „směrnice“ odborníků využijí.

Pečlivost a náročnost hodnocení tohoto důkazu je odrazem jeho významu pro trestní řízení, pro rozhodování o vině a trestu.

Vzhledem k tomu, že do současné doby zůstávají v této oblasti v účinnosti právní předpisy ze 70. let minulého století, byť měněny pozdějšími novelami, jsou brány dalším návrhům na případné změny úpravy znalecké činnosti, provedení znaleckého důkazu i případného postihu znalců stále otevřeny.

RESUMÉ

The main goal of this dissertation is to clarify purpose and the importance of specialists' opinion and expertise in criminal proceedings.

Various angles of examinations have been used in order to tackle the problem thoroughly. However, this study primarily focuses on problematic of expertise.

Not only purpose of specialist's opinion and expertise was pinpointed, but also danger of possible adverse and in some cases irreversible effects arising from incomplete and untrue expertises.

The study aims to find ways, how to diminish faultiness of expertises.

The main objective of this dissertation is to answers the following two questions. First, what is needed in order to provide an expertise, which would reveal empirical truth?

Secondly, how to prevent issuing of wrong and unfair meritor decisions derived from incorrect expertises.

After a short historical review, the main focus is on identifying basic terms and principles of argumentation in prosecution, followed by main differences among expertise, specialist's opinion and consultation.

Only marginally we mentioned criminal-technical expertises.

The whole chapter is dedicated to personality of an expert, conditions for his designation and consequently ways of his expert approval. In addition, it was dealt with 'Expert's institutes.

The main body of this study examines obligatory and facultative hiring of experts in the prosecution process.

After reminding all the prerequisites needed for expertise assignments, the study then looks at the expertise on its own as a valid form of evidence in criminal proceeding.

Provision of evidence was analysed thoroughly from its preparation phase, written expertise, interview with an expert and, with aid of audit opinion, to the actual removal of errors.

Finally, the study brings out evaluation of this evidence from body active in criminal proceedings. Also, the responsibility of an expert for wrong expertises is left out. Whole chapter eight focuses on this problematic. The author's personal experience is believed to be a valuable tool in order to provide a complete insight into the importance of expertises in criminal proceedings.

Having examined the subject from a broad perspective, it would be recommended to incorporate a separated passage focusing on remuneration of experts as it may have significant impact on quality of the actual expertises. For better understanding it is explained, what is the role and the position of experts i.e. in Switzerland and Germany and how crucial are expertises in these countries.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Poradní sbory pro znalecké otázky zřízené krajskými soudy

SOUDY	pro znalecké obory	počet sborů
Městský soud v Praze	ekonomika - ceny a odhady nemovitostí, podniků, nehmotného majetku a cenných papírů	2
Krajský soud v Praze	čistota ovzduší doprava ekonomika - ceny a odhady nemovitostí, movitostí, podniků, účetní evidence, motorových vozidel, lesů, lesních porostů a pozemků a škod na nich, ekonomická odvětví různá elektronika elektrotechnika energetika kybernetika lesní hospodářství ochrana přírody stavebnictví strojírenství školství a kultura - psychologie, pedagogie vodní hospodářství zdravotnictví - všechna odvětví a specializace	5

Krajský soud v Českých Budějovicích	doprava - autoopravárenství ekonomika - ceny a odhady nemovitostí, pozemků a porostů jak lesních tak ostatní zeleně rostoucí mimo les, motorových vozidel, hospodářská činnost společností, mzdy, účetnictví stavebnictví zdravotnictví - všeobecné	5
Krajský soud v Plzni	doprava - doprava městská a silniční ekonomika - ceny a odhady nemovitostí, motorových vozidel, lesní hospodářství ochrana přírody	3
Krajský soud v Ústí nad Labem	doprava ekonomika - ceny a odhady nemovitostí, motorových vozidel stavebnictví strojírenství - motorová vozidla tlumočnictví - jazyk ruský, ukrajinský, anglický, německý	3
Krajský soud v Hradci Králové	doprava ekonomika - ceny a odhady nemovitostí a podniků, dřeva, lesních pozemků, lesních porostů a škod na lesních porostech atd., motorových vozidel, strojů a zařízení lesní hospodářství ochrana přírody stavebnictví strojírenství tlumočnictví zemědělství	4
Krajský soud v Brně	doprava - doprava městská a silniční, posuzování příčin dopravních nehod	7

	<p>ekonomika - ceny a odhady motorových vozidel, nemovitostí, oceňování podniků, účetní evidence</p> <p>stavebnictví</p> <p>strojírenství</p> <p>zdravotnictví - psychologie, psychiatrie, genetika</p>	
Krajský soud v Ostravě	ekonomika - ceny a odhady nemovitostí	1

Příloha č. 2 - Jmenování znalce

*Předseda
Krajského soudu v Ústí nad Labem*

[REDACTED]

V Ústí nad Labem dne 10. srpna 2007

Podle ustanovení § 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících,
jmenuji Vás

znalcem

z oboru - ekonomika
odvětví - účetní evidence

Pan

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[Handwritten signature]

Příloha č. 3 - Průkaz znalce

Ztráta nebo poškození tohoto průkazu
je nutno ihned ohlásit orgánu,
který jej vydal!

LEWELPRESS '89

PRŮKAZ ZNALCE	
č. _____	
(jméno a příjmení)	
Místo: _____, v _____	
okres _____	
Platí jen za současného předložení občanského průkazu.	

Imenovaný(í) je oprávněn(a) podávat
znalecké posudky z oboru

1. **ekonomika**
odvětví **ceny a odhady**
se specializací **oceňování
podniků**

2. **ekonomika**
odvětví **ek.odvětví různá**
se specializací **daně**

3. _____
odvětví _____
se specializací _____

4. _____
odvětví _____
se specializací _____

Vydáno dne **12.6.2009**

 Přebírá:
A. Hájek

Příloha č. 4 - Potvrzení oprávnění k vyhotovení znaleckého razítka

KRAJSKÝ SOUD ÚSTÍ NAD LABEM
Národního odboje 1274, PSČ 400 92
tel.: 475247114
podatelna@ksoud.unl.justice.cz

V Ústí nad Labem dne 12.6.2009

Potvrzení

Potvrzuje se, že pan [REDACTED]

nar.: [REDACTED]

bytem: [REDACTED]

byl rozhodnutím předsedy Krajského soudu v Brně ze dne 12.6.2009 Spr [REDACTED]
jmenován znalcem.

Je oprávněn si dát vyhotovit kulaté znalecké razítko s novým znakem České republiky ve znění:

[REDACTED]
znalec z oboru:

1. Ekonomika
2. Ekonomika

odvětví:

1. ceny a odhady
2. ekonomická odvětví různá

specializace:

1. oceňování podniků
2. daně

Zdeňka Volavková
úsek soudních znalců a tlumočnicků

Příloha č. 5 - Znalecký deník

Kraj

ZNALECKÝ - TLUMOČNICKÝ DENÍK

Svazek č. ²²¹

Jméno a příjmení znalce (tlumočnicka)

Upozornění:
 Znalci a tlumočníci předkládají deníky na vyzvu krajského soudu, v jehož seznamu jsou zapsáni.
 Doplnující posudky (překlady) se v deníku evidují jen tehdy, jde-li o písemné posudky (překlady). V těchto případech se ve sloupci č. 4 deníku uvede, že jde o doplnující posudek (překlad) a připojí se pořadové číslo, pod kterým je doplňovaný posudek (překlad) v deníku evidován.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Por. číslo	Orgán (organizace, občan) vyžadující úkon	Datum	Předmět úkonu	Datum provedení	Počet hodin (dne) překlady/ tlumočnických státních úkonů	Ukazatel na koncové odstavce a počet hodin překlady	Ukazatel na koncové odstavce a počet hodin překlady	Den proplacení odměny a výloh	Prost.

Příloha č. 6 - Opatření o přibrání znalce¹⁶⁴

spisová značka: [REDAKCE]

OPATŘENÍ

Okresní soud v Ústí nad Labem rozhodl v trestní věci proti obžalovanému [REDAKCE], [REDAKCE], invalidního důchodce, [REDAKCE], [REDAKCE] zhaného pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1, odst. 3 písm. c) trestního zákona, t a k t o :

Podle § 105 odst. 1 trestního řádu se **ustanovuje a přibírá** jako znalec z oboru ekonomika, odvětví účetní evidence, ekonomická odvětví různá specializace daně, [REDAKCE], [REDAKCE], k zodpovězení následující otázky:

- 1) V jakém rozsahu byla obžalovaným způsobena škoda České republiky na neodvedené dani z příjmů fyzických osob v jednotlivých zdaňovacích obdobích let 2003 až 2006, v případě, že výdaje daňového subjektu by byly stanoveny paušální částkou vůči příjmům.

Znalecký posudek žádám vyhotovit ve čtyřech stejnopisech v termínu do konce měsíce dubna 2013.

Poučení pro obžalovaného a státního zástupce:

Proti osobě znalce lze vznést námitky, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti (§ 11 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb.). Dále lze vznést námitky proti odbornému zaměření znalce a proti formulaci otázek položených znalci.

Poučení pro znalce:

Znalec nesmí podat posudek, jestliže lze mít pro jeho poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo k jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti. Jakmile se znalec dozví o skutečnostech, pro které je vyloučen, oznámí to neprodleně (§ 11 odst. 1, 2 zákona č. 36/1967 Sb.).

Znalec se dále dle § 106 tr. řádu poučuje o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu, neboť znalecký posudek je důležitým důkazem v trestním řízení v odborných otázkách, které není soud oprávněn sám posuzovat, a o trestních následcích křivé výpovědi vědomě nepravdivého znaleckého posudku dle ustanovení § 346 trestního zákoníku.

V Ústí nad Labem dne 22. února 2013

Za správnost vyhotovení:
[REDAKCE]

[REDAKCE]
předseda senátu

¹⁶⁴ Přílohy č. 2 - 6 byly pořízeny z materiálů, kterými disponuje znalec Ing. Jiří Svoboda, můj manžel.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH PRAMENŮ

Monografie

BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech.* Praha : C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-395-0.

DÖRFL, L., HÓTOVÁ, R. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář. 1. vydání.* Praha : C.H. Beck, 2009. ISBN 978-807-4001-482.

FRYŠTÁK, M., KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení. 1. vydání.* Brno : Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4955-0.

CHMELÍK, J. *Místo činu a znalecké dokazování.* Plzeň: Vydatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-868-9842-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 2. vydání.* Praha : Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-92-9.

KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské.* Brno : Nakladatelství Čs. Akademického spolku Právnick, 1930.

KLÍMA, K. et al. *Praktikum českého ústavního práva. 3. vydání.* Plzeň : Vydatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1.

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-362-0.

POLÁČEK, B., Attl, J. *Posudek znalce a podnik. 1. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2006. ISBN 80-717-9503-8.

RŮŽEK, A., a kol. *Československé trestní řízení. 1. vydání.* Praha : PANORAMA, 1982.

RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky. 1. vydání.* Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2001. ISBN 80-864-7303-1.

SOLNAŘ, V. *Trestní právo hmotné.* Praha : Nakladatelství Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947.

ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. I.díl. 4. vydání.* Praha : C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-634-4.

ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II.díl. 4. vydání.* Praha : C.H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-634-4.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-274.

Odborná periodika

BARTONÍKOVÁ, D., FRYŠTÁK, M. *Znalecké zkoumání a písmoznalectví a jejich význam v trestním řízení. Trestněprávní revue.* Praha : C. H.Beck, 2011. ISSN 1213-5313.

FASTNER, J. *Vrchní soud v Praze: Ke znaleckému vyšetření osobnosti oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestněprávní revue.* Praha : C. H.Beck, 2011. ISSN 1213-5313.

KŘÍSTEK, L. *Kdo může za nekvalitní znalecké posudky - názor znalce. Kriminalistika.* Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2011.

MUSIL, J. *Hodnocení znaleckého posudku. Kriminalistika.* Praha : Ministerstvo vnitra ČR, roč. 42, č. 3., 2010.

ŠVARC, J. *Posuzování duševního stavu v trestním řízení. Česká a slovenská psychiatrie. Česká lékařská společnost J.E. Purkyně.* 2011. ISSN 1212-0383.

VANTUCH, P. *K přístupu soudu ke znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou. Trestní právo. Roč. 15, č. 3, 2011.*

Internetové články

ČAK, Dokazování v trestním řízení [Online] old.cak.cz/assets/dokazovani-v-trestnim-rizeni.ppt

ČR, Policie. Obvinění znalce v kauze OKD. *Policie ČR.* [Online] 2010. <http://www.policie.cz/clanek/obvineni-znalce-v-kauze-okd.aspx>.

ČTK. tyden.cz. [Online] http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/krimi/policie-prijde-od-rijna-o-moznost-sledovat-mobily_221689.html.

DROCHYTKA, R., SRŠEŇ, P., DŘÍNOVSKÝ, L. *Postřehy z řešení revizních znaleckých posudků.* Soudní inženýrství č. 2. Ročník 16. 2005. <http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2005-02-72-82.pdf>.

FRYŠTÁK, M. Odborné vyjádření versus znalecký posudek. *Dny práva 2010.* [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_\(3939\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Frystak_Marek_(3939).pdf)

Hodnocení znaleckého posudku. *Ministerstvo vnitra ČR.* [Online] <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>.

KOLÁČKOVÁ, J. Jednou znalec, navždy znalec aneb jak se žije znalcům v Česku? *VIA IURIS Bullertin pro právo ve veřejném zájmu ONLINE. Spravedlivý proces.* [Online] <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=164>.

MIKŠ, L. *Nejčastější vady a nedostatky znaleckých posudků. Příspěvek XV. Mezinárodní konference soudních znalců – Brno.* Leden 2006. <http://www.sinz.cz/archiv/docs/si-2006-03-167-168.pdf>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Justice.* [Online] <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Web0/51EAA9ABBBCBF064C1256B92002FFA92?OpenDocument>.

Organizační pokyn ministra spravedlnosti č.j.: 41/2010-OD-ZN, jímž se upravuje postup při vyřizování žádostí o zápis do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost podle § 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění poz. [Online]

<http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf//OrgPokyn?OpenPage>.

TELEC, I. Otázka znaleckého oboru právní vztahy k cizině. Právní rádce. *PRAVNIRADCE.IHNED.CZ*. [Online] <http://pravniradce.ihned.cz/c1-50635020-otazka-znaleckeho-oboru-pravni-vztahy-k-cizine-sup-1-sup>

Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. *Justice.cz*. [Online] <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4979&d=318789>.

Právní předpisy

Vyhláška ministra spravedlnosti č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích ze dne 17. dubna 1967, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Nálezy Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu – II. Senátu č. II. ÚS 262/04 ze dne 8.11.2006.

Nález Ústavního soudu Pl.ÚS 24/11 ze dne 20. 12. 2011

Ostatní prameny

Znalecký posudek Ing. Jiřího Svobody, znalce z oboru ekonomika, odvětví účetní evidence, zapsaného v seznamu znalců u Krajského soudu v Ústí nad Labem, č. 03/2012.

